

/80

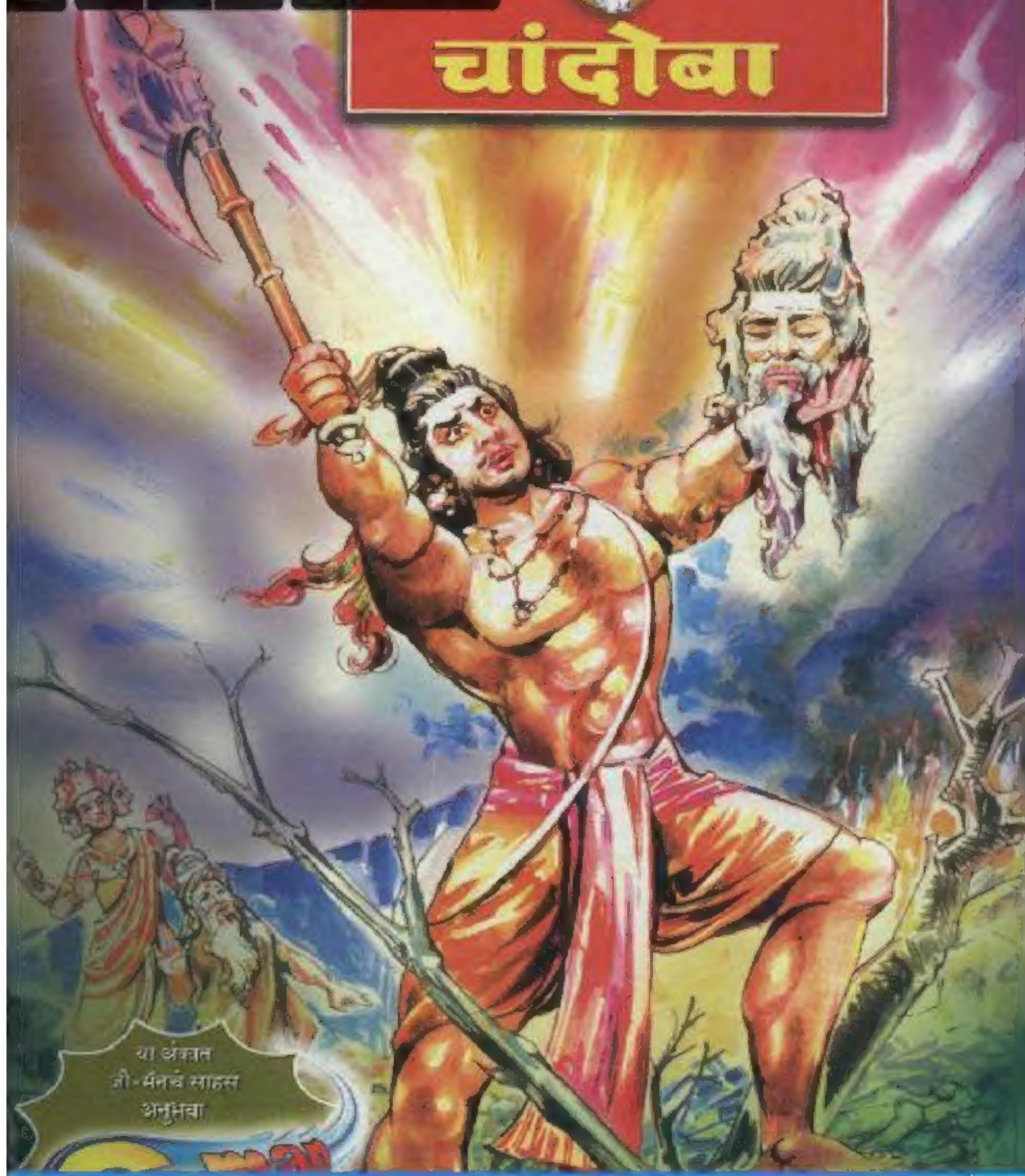

004

Rs. 12 /-

चांदोबा

या अंकात
जी-मंतबं साहस
अनुभवा

साहसी

तो एक लहानसा देश होता. देशाच्या टोंकाला एक गांव होते. तिथे रंगदेव व सोमदेव हे दोघे भाऊ राहत होते. दोघांचे एकमेकांवर फार प्रेम होते व ते एकत्र एकत्रच घात उहात होते. दोघांच्या बायकाही खेळीमेळीने व एकमेकींशी समजूतदारपणे वागत होत्या. त्यामुळे त्या दोघा भावांना कधी त्रास झाला नाही.

एकदा संध्याकाळच्या वेळेला दोघे भाऊ आरामात बसले होते व इकडच्या तिकडच्या गप्पा मारीत होते. अचानक रंगदेवने सोमदेवास म्हटले, "आपण ह्या गांवातच राहिलो तर आपली प्रगती कधी होणार नाही. जशी आज परिस्थिती आहे, तशीच कायम राहील. त्यापेक्षा आपण थार आपले शेत विकूने, आणि चंद्रहास महाराजांच्या आश्रयाला गेलो, तर कांहीतरी सुधारणा होईल."

सोमदेवला भावाचा विचार पटला. तो म्हणाला, "तू अगदी बरोबर बोलतो आहेस. महाराजांना साहसी माणसे आवडतात असं मी ऐकत आहे. आपल्या दोघांचा स्वभाव धाडसी

आहे. ते नकीच आपल्याला आश्रय देतील, आणि आपल्या आशुष्याचा कायणलट होईल."

रंगदेवाच्या पत्नीने त्यांची ही चर्चा ऐकली व म्हटले, "महाराजांकडे जरूर जा. पण जायच्यापूर्वी आधी कांहीतरी एखादे धाडसी कृत्य करून दाखवा; म्हणजे महाराज तुमच्यावर खूप दौतील. मुसताच "आम्ही साहसी आहोत" म्हणून स्वतःचा डंका पिटण्यांत कांही अर्थ नाही."

तिचा हा स्पष्ट विचार दोघा भावांना पटला. कांही दिवसांपूर्वी त्यांच्या गांवात वाघ आला होता. जेव्हा लोक गोळा झाले, तेव्हा तो झाडीत पळाला, या दोघांनी त्या वाघाला मारायचे ठरवले.

दुसऱ्याच दिवशी दोघांनी हातांत तलवार व भाला घेऊन अरण्याचा मार्ग धरला. ते जेव्हा अरण्यांत शिरले, तेव्हा थोड्याच अंतरावर त्यांना एका झाडाच्या पाटीमागे तो वाघ एक मैलेली हरिणी खाताना दिसला. त्यांना बघून वाघ गुरगुरत त्यांच्या दिशेला बळला. या दोघांवर तो झेप

सूर्यवंशी

टाकणार, तितक्यांत एकर भावाने वाघाच्या छातीवर भाला रेंकला आणि दुसऱ्याने वाघावर सपकन तलवारीने चार केला, अशा रितीने दोघांनी मिळून त्या वाघाला मारले.

नंतर दोघांनी वाघाला ओढत ओढत गांवात आणले. पालता पाहता लोकांची गर्दी जमली. सर्वांनी त्याचे कौतुक केले आणि म्हटले, "याला म्हणतात साहसी! तुम्ही दोघेही असामान्य व धाडसी आहात. तुमची कितीही वाखाणणी केली तरी ती अपुरी आहे."

हे साहसी काम केल्यानंतर दोघांनी आपापली शेतजमीन विकली व आवश्यक ते सामान बरोबर घेऊन ते सनत्नीक राजधानीला गेले. तिथे त्यांनी एका धर्मशास्त्रत मुकाम ठोकला.

तिसऱ्या दिवशी त्यांनी वाघाचे कातडे घेतले आणि ते महाराजांच्या दर्शनसाठी निघाले. त्यांनी त्यावेळी वीरसाखा पोशाख केला होता. त्यांची कल्पना होती की त्यांचा वेष व वाघाचे ते कातडे घेऊन जातील. पण तसं झालं नाही. द्वारपालांनी त्यांना स्वच्छ सांगितलं की जोपर्यंत त्यांना बक्षीस मिळत नाही, तोपर्यंत त्या दोघांना कोणत्याही परिस्थितीत आत जायला मिळणार नाही.

द्वारपालांनी अशी कुणाचीही भीती न बाळगता उघडउघड बक्षिंनी मागणं, हे या दोघा भावांना विचित्र वाटले. पण ते तरी काय करू शकणार? महाराजांचे दर्शन व्हावे वासाठी त्यांनी दोघांनी दोनदोन मोहरा त्या द्वारपालांना दिल्या आणि आत पाऊल ठेवले.

त्यांचा वीरवेष आणि हातावरचे वाघाचे चांदोबा

चामडे पाहून राजा चंद्रहास खूप होण्याऐवजी नाराज झाला. त्यांच्या येण्याचे कारण त्याने विचारले. तेव्हा दोघा भावांनी आपण वाघाला कां व कसे मारले, आणि त्यासाठी कसे धाडस केले, हे सविस्तर सांगितले.

त्यासाठी त्यांनी आपल्या जिवाशी खेळ खेळून वाघ मारला हे ही सांगितले. पण त्यांच्या कहाणीत राजाला रस नव्हता. त्याने कीड्या आवाजात म्हटले, "तुमच्यासारखे साहसी वीर भरपूर आहेत आपल्या देशांत! सगळ्यांना कांही इथे दरबारांत मला नोकरी देता येत नाही." आणि राजाने दोघांना शंभरशंभर मोहरा देऊन निरोप दिला.

आपापले पती निराश होऊन परतलेले पाहून त्यांच्या बायकादेखील निराश झाल्या. दोन दिवसानंतर रंगदेवाची पत्नी म्हणाली, "कधीकधी आपल्या मनात जे असतं, ते होत नाही. पण

जाता गांवी परत जाण अशक्य आहे. त्यापेक्षा जास्त मोठा अपमान दुसरा कोणताही असणार नाही. आता महाराजांनी रक्कम दिली आहे, त्यांतून इथेच काहीतरी व्यापार आपण सुरू करू वा."

तिचा सहा सर्वांचा पटला. त्यांना गणसामानाची चांगली माहिती होती, म्हणून किराणा मानाचे एक दुकान काढायचे असा त्यांनी ठाम विचार केला. दुसऱ्या दिवसापासून त्यांचा व्यापाराचा प्रयत्न सुरू झाला. पण त्यांतही त्यांना विशेष यश मिळाले नाही.

तो काळ त्यांना अनुकूल नव्हता. कोणताही व्यापारधंधा सुरू करायचा असेल, तर प्रथम नगरपालकाची संमती घ्यायला हवी. हा तिथे नियम होता. म्हणून रंगदेव व सोमदेव हे दोघे याक नगरपालकाच्या घरी गेले. तिथे गेल्यानंतर त्यांना कळले की व्यापार करण्याची परवानगी हवी असेल तर दोघेही मोठ्या भेट म्हणून रायला लागत होत्या.

बोंगवळ १००४

हे कळल्यानंतर सोमदेव मोठ्या आवेशाने म्हणाला, "भाऊ, बघ बरं, राज्यांत जिथे बघाचे तिथे अगोदर भेटवक्षीस म्हणून खांच मागितली जाते, ईमानदारी कांही जलेलीच नाही. वाटत की महाराजांनी मुद्दामच असल्या लाचखोरांना नियुक्त केलेले आहे. चल, आपण त्यांनाच जाऊन विचारू या."

रंगदेवला सोमदेवचा विचार रास्त व खरा वाटला. तो म्हणाला, "व्यापार करायचा की नाही, ते मंतर ठरू या. पण अगोदर तू म्हणतोस तसे महाराजांकडे जाऊन त्यांना भेटू या."

दोघे जण जेव्हा राजभवनावर पोहोचले, तेव्हा तिथल्या द्वारपालाने सुद्धा त्यांच्याकडे बक्षिसी मागितली. अशा प्रसंगी काय करायचं ते सोमदेवाने अगोदरच ठरवून ठेवलेले होतं.

त्याने केविलवाण्या सुरांत म्हटलं, "भाऊ, माझ्याजवळ आता फुटकी कवडीदेखील शिल्लक नाही बघा! फक्त ही सोन्याची अंगठी आहे. कृपा करून मला आणि माझ्या भावाला आत जाऊ द्या. जर महाराज आमच्यावर खूप झाले आणि त्यांनी आमच्याला कांहीतरी भेटवस्तू दिली, तर ही अंगठी मी तुम्हाला नक्की बक्षीस देईन."

"जर मला नंतर देणार असशील तर ती आत्ताच देऊन टाक की!" असं म्हणून द्वारपालांनी त्यांची अंगठी जबाबदारीने काढून घेतली.

ते दोघे आत गेल्यानंतर राजा चंद्रासारने त्यांना ओढखले आणि चढपार स्वरांत विचारलं, "आता पुन्हा कसल्या कामासाठी आला आहात?"

सोमदेवने नम्रपणे सारी हकीकत सांगितली आणि तो पुढे म्हणाला, "महाराज, बाधापेक्षाही

चांदोबा

जास्त भयंकर आहे हा लांचलुचपतीचा रोग! जर आपल्याला वाटत असेल की मी खोटे सांगलोय, तर लगेच त्या द्वारपालांना बोलवावे आणि त्यांची स्वतः तपासणी करावी. त्यांच्याजवळ माझी सोन्याची, निळ्या खड्याची अंगठी मिळेल."

सोमदेवाचे हे स्पष्ट बोलणे ऐकून राजाच्या चेहऱ्यावर आनंदाची छटा पसरली. सोमदेवाकडे प्रसन्नपणे, कौतुकानेच नजरेने पाहून राजाने म्हटलं, "मला असेच तुझ्यासारखे निर्भय नागरीक हवे आहेत. तू अगदी बरोबर बोललास. हा लांच खाण्याचा रोग बाधापेक्षाही जास्त घातक आहे. मला नुकतंच समजलं की जमिनीवरच्या चटईखाली पाणी पसरलं तसा हा रोग पसरतो आहे. पण, किमान चारपांच प्रामाणिक मदतनीस असल्याखेरीज मी याचे समूळ उच्चाटन करू शकणार नाही. माझ्याजवळ कुणीतरी याबद्दल तक्रार घेऊन येईल आणि या प्रश्नाचाराबद्दल कांहीतरी ठोस सांगेल, म्हणून मी वाट पाहत होतो. पण यासाठी थांबायची काय गरज? असे मनांत विचार आले आणि परमेश्वराने देवदूतासारखे तुम्हाला दोघांना माझ्याकडे धाडले आहे."

रजाचे बोलणे ऐकून सोमदेवाला अतिशय

आनंद झाला, आणि त्याने पुन्हा बांकून राजाला प्रणाम केला.

दोनतीन क्षणानंतर राजाने सोमदेवाला सांगितलं, "आजपासून तू राज्याच्या सर्व कर्मचाऱ्यांवर लक्ष ठेवायचेस. या विभागाचा प्रमुख म्हणून मी तुझी नेमणूक करतो आहे. कितीही मोठा अधिकारी असेना का, जर तो विश्वासघात करीत असेल, लांचखाने असेल, तर त्याला न्यायालयांत आणून हजर करण्याचा अधिकार मी तुला देतो आहे. आता तू खून आवेस ना?"

नंतर रंगदेवाकडे वळून राजाने सोमदेवाला म्हळं, "मला वाटतं, तुला मोठे माऊ तुझ्यासारखा बळजड्या व अति उदरसाही भसाय. पण बाधाळा मारताना आणि इथल्या प्रष्ट अधिकाऱ्यांना पकडून देताना, त्याने तुझ्यासारखेच धाडस दाखवले आहे. मी त्याला नवा नगरपालक म्हणून नेमतो आहे."

अशा रितीने दोन्ही भावांनी राजाच्या दरबारांत उच्च जागा मिळवल्या. त्यांनी अनीती व लांचखोरीचे निर्मूलन करण्यासाठी योग्य ते प्रयत्न केले आणि त्यांत ते यशस्वीही झाले. त्यांच्या या हुशारीमुळे दोघेही राजाचे आंबडते अधिकारी बनले.

चांदोबा

11

ऑगस्ट १००४

आपले पंतप्रधान

गेल्या २२ मेला डॉ. मनमोहन सिंग भारताचे १४वे पंतप्रधान बनले.

श्री. नरसिंहराव पंतप्रधान असताना डॉ. मनमोहन सिंग जून १९९१पासून १९९६च्या मेपर्यंत अर्थमंत्री होते, त्यापूर्वी ते डिझर्न बँक ऑफ इंडियाचे गवर्नर होते, आणि प्लॅनिंग कमिशनचे उपाध्यक्ष होते.

डॉ. मनमोहन सिंग यांचा जन्म २६ सप्टेंबर १९३२ला पश्चिम पंजाब-मधल्या गाह या गांवी झाला. हा प्राग जाता पाकिस्तानांत आहे.

१९४१ साली त्यांचे कुटुंब अमृतसराला येऊन स्थायिक झाले. व सुक्या मैद्याचा व्यापार करीत साधे जीवन जगत होते, असं म्हणतात की डॉ. सिंग यांना फी देता येत नव्हती, म्हणून एक वर्ष कॉलेजला जाता आले नाही. त्यांचा संदेव पहिला नंबर असे. त्यांचे वडील गुरुमुखसिंग कौहली यांनी आपल्या मुलाला मोठ्या अभिमानाने सांगितले, "एक दिवस तू या देशाचा पंतप्रधान होशील." होशियारपूरच्या पंजाब विद्यापीठातून ते अर्थशास्त्राचे पदवीधर झाले आणि शिक्षणसंस्था झालेले कर्ण फेडण्यासाठी त्यांनी कॉलेजमधे प्राध्यापकाची नोकरी धरली.

डॉ. मनमोहन सिंग पुढच्या अभ्यासक्रमासाठी इंग्लंडमधे कॅंब्रिज विद्यापीठांत दाखल झाले. उत्कृष्ट प्रगतीबद्दल त्यांनी अनेक बक्षिसे मिळवली. नंतर त्यांनी डॉफरेटसाठी ऑक्सफर्ड विद्यापीठांत प्रवेश घेतला. एक श्रांत, कष्टाळू विद्यार्थी म्हणून त्यांची गणना होत होती.

ऑक्सफर्ड किंवा कॅंब्रिजमध्ये त्यांना प्राध्यापक होता आले असते, पण त्यांनी प्रायदेशी परत यायचा निर्णय घेतला. चंदीगडला पंजाब विद्यापीठांत ते अर्थशास्त्राचे प्राध्यापक झाले. त्यानंतर दिल्लीच्या जवाहरलाल नेहरू विद्यापीठांत व दिल्ली स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्समध्ये ते मानद प्राध्यापक झाले.

१९७२साली त्यांनी सरकारी सेवेत प्रवेश केला आणि अर्थमंत्रालयाचे ते प्रमुख सहाय्यार बनले. अर्थमंत्री झाल्यानंतर त्यांनी आर्थिक क्षेत्रांत अनेक बदल घडवून आणले. १९९१जुलैमध्ये पहिलेच अंदाजपत्रक सादर करताना ते म्हणले, "भारत ही जगांतली एक महामत्ता लोकरच होणार आहे." पंतप्रधान डॉ. मनमोहन सिंग देशाला उच्च पातळीवर नेतील, म्हणून सारा देश त्यांच्याकडे आशेने बसतो आहे. चंद्रामामाच्या लाखो वाचकांतर्फे त्यांनी त्यांची कारकीर्द वैद्विष्यमान होवो ही शुभेच्छा!

अखल्या मांत्रिक

9

(हत्तीने अंगरक्षकाचा पाठलाग केला, आणि तो पळतपळत उपदंडाजकळ पोचला. त्यावेळांत दुर्मुख राजा शुद्धीवर आला आणि अरण्यांत पळाला. तिथे एका वनचारी पारध्याने चित्थावर बाण चालवला. जखमी चित्ता राजा दुर्मुखबरोबरच फांदीवरून खाली पडला. त्यानंतर...)

राजा दुर्मुख आणि जखमी चित्ता फांदीवरून खाली पडले आणि राजा अंगरक्षकावर किचावून ओरडला, "अरे, बघता काय? आणखी एक बाण सोदून या चित्थाला मारा!"

दुर्मुख झाडावरून पडला तो मधेच दुसऱ्या लहान झाडावर आदळला, आणि तिथून घसरून जमिनीवर पडला. त्यामुळे त्याला विशेष लागले नाही.

अंगरक्षकाने चित्थाकडे एकदा रागावून बघितले आणि तो म्हणाला, "महाराजा जखमी असूनदेखील हा चित्ता आपल्यावर हल्ला

करण्याच्या बैतांत आहे."

राजा चित्थापासून वांचला होता, तो तिथून लांब गेला आणि त्याने अंगरक्षककडे भेदक नजरेने बघत म्हटले, "ओ तुझा डोके ठिकाणावर आहे का? ह्या क्षणी तलवारीने त्याथे डोके उडव. हा पारधी आपल्या राज्यांतला आहे का? दिसतोय तर अगदीच बाकळट नि मूर्ख!"

तेवढ्यांत त्या चित्थाने गुरगुरत आपला जमडा उघडून दांत विचकले, आणि एकेक पाऊल टाकत तो दुर्मुखाच्या दिशेने पळला. तोपर्यंत हे सर्व निमूळपणे पाहिले बसलेल्या

अरण्यवासी पारध्याने किंचित स्मितहस्य करीत म्हटले, "भते मी मूर्ख असेन, पण सोन्याच्या मोहपांची किंमत ठाऊक नसण्याइतका मूर्ख नव्हे! मला पांच मोठ्या देणार होतात त्याचे काय झाले? आता मला त्या देत का नाही?" असं म्हणून त्याने धनुष्यावर बाण चढवला आणि अंगरक्षकाच्या दिशेने नेम धरला आणि त्याला विचारले, "तू यांना महाराज म्हणतोस! तू त्यांची चेष्टा करतो आहेस की हे खरेकुरे महाराज आहेत?"

चित्ता राजावर पुन्हा एकदा झेप घेण्याच्या तयारीत होता हे अंगरक्षकाला दिसले. आपली तलवार सर्रफेन उपस्थित त्याने राजाला म्हटले, "महाराज! आपण देखील म्यानांतून तलवार उपसा आणि चित्याशी लढायला तयार व्हा; नाहीतर ह्या जाखमी चित्याने आपल्या दोघांना एकाच वेळी मारलं तरी त्यांना काही आश्चर्य वाटायला नको!"

तोपर्यंत त्या पारध्याने अंगरक्षकासमोरच एक बाण सोडून जमिनीत धुसवला आणि मात्यांतून आपली एक बाण काढून अंगरक्षकाच्या दिशेने नेम धरून विचारले, "तू माझ्या प्रश्नाचे उत्तर का दिले नाहीस? आताच पाह्या बाण तुझ्या प्राण घेईल!"

दुर्मुखराजाने म्यानांतून तलवार बाहेर कासली आणि तो चित्याच्याजवळ जायच्याऐवजी घाबरून मागे फिरत म्हणाला, "अरे पारध्या! जाता बघ तू, मी उदयगिरीचा राजा दुर्मुखच आहे. नशीबाचे फांसे फिरले, म्हणून मी या अरण्यांत हालअपेष्टा सोसतो आहे. तुझा नेम चित्याच्या काळजावर लागला नाही, आणखी एक बाण सोड आणि त्याला ठार मारा!"

"आपण जाधी कां सांगितलं नाहीत? सैनिक सौबत न घेता या अरण्यांत येण्याची आपली कार मोठी चूक झालीय."

असं म्हणून पारध्याने आपला अंगरक्षकाकडे रोखलेला नेम चित्याच्या दिशेने बळवला आणि बाण सोडणार तेवढ्यांत चित्याने गर्जना करीत राजाकडे उडी घेतली.

चित्याच्यामुळे राजा घाबरला आणि मागे वळून मुसाट पळत सुटला. चित्ता त्याचा पाठलाग करू लागला. तेव्हा शिकवून घेणाऱ्या उग्रदंड राक्षसाने राजाला चटकन एका हाताने थांबवले आणि त्याला रागावून तो म्हणाला, "राजा दुर्मुख! मेकड फुटला. चित्याला बघू भागुवाईसारखा कुठे पळून जातो आहेस? तू कसला आला आहेस राजा?"

राजा दुर्मुख आपणदमस्तक घसर करीत

होता. तो काहीतरी बोलणार तेवढ्यांत तो जखमी चित्ता चपळाईने त्याच्याजवळ आला. उग्रदंडाने चित्याला अशी जोरांत लाय हानसी की तो चित्ता खालीच कोसळला.

त्याने झटकन चित्याची मान पकडली आणि राजाला म्हटले, "देशावर सत्ता चाववणाऱ्या तुझ्यापेक्षा हा चित्ता जास्ती धूर आहे!"

तोपर्यंत चोरांचा सरदार नागमल्ल, त्याचे दोन सहाय्यक आणि त्यांच्यामागील माग असल्या बधिक तिथे येऊन पोचले. दुर्मुखकडे पाहून नागमल्ल म्हणाला, "आता तुम्हीच दुर्जयगुप्त नसून महाराज दुर्मुख असल्याची कबुली दिलात. म्हणून आम्ही आपल्याला राजधानीत नेऊन सुरक्षितपणे पोचवतो. मग ये आपल्याला योग्य वाटेल ते इनाम आपण आम्हाला द्यावे."

हे बोलणे ऐकून बधिक ओरडला, "सिरस भैरवा!" आणि परशू उंचावीत पुढे म्हणाला, "अरे, तुम्ही सर्वजण कात लपडे ठेवून नीट ऐका! या दुर्मुखराजाचे मस्तक मिळवायं म्हणून आणचे गुरू असल्या मांत्रिक वाट पाहत आहेत. त्यांचे मस्तक मी छादून घेऊन जाईन. तुम्हाला त्यांचं धड रचधानीला घेऊन जाता येईल. आणि त्यासाठी तुम्हाला काय इनाम मिळेल, ते आहे ठाऊक? नीट ऐका! या राजाचे वारस तुमचा शिन्हेद करतील!"

"अरे असल्या बधिक! तू तर अगदी हुशारीचीच गोष्ट बोललास की!" उग्रदंडाने म्हटले. त्याच्या हाताच्या पकडीत धडपडत असलेल्या चित्याला दूर पकून चोरी बाजूला विखुरलेल्या आपल्या लोकांकडे एकवार बघून तो

चाखोबा

पुढे म्हणाला, "जसहस्य स्थितीत असलेल्या या दुर्मुख राजाचे शिर कापून नेण्याचा विचार न्यायाला धरून नाही. तुम्हाला काय वाटतं?"

अस्वल्या बधिकाखेरीज इतर सर्वांनी उग्रदंड राक्षसाच्या म्हणण्याला दुजोरा दिला. त्यावर अस्वल्या बधिकाने दीनबाण्या चेहऱ्याने आपला परशू खाली सरकवला, आणि म्हटले, "तर मग माझे काय होईल? महान गतीमान अस्वल्या मांत्रिकाने आपल्या मंत्रबळाने मला, एका माणसासार, अशा अस्वलाच्या रूपात बदलून टाकलं, म्हणजे मी या राजाचे शिर छादून घेऊन जाईन. जर मी त्यांच्या आज्ञेचं पालन केलं नाही आणि रिकाम्या हाती गेलं तर तो माझे प्राण घेतील. नाहीतर जन्मभर मला अस्वलाच्या रूपातच ठेकतील. बावशे मग माझी काय वशा होईल?"

"हे ही ठीक आहे. तर मग याला दुसरा उपाय कोणता आहे?" उग्रदंड राक्षसाने विचारले.

15

ऑगस्ट २००४

अंगरक्षक थारुवर कोपत उग्रदंडास्मोर पैऊन म्हणाला, "उग्रदंड महाराज! गाडी एक सूचना आहे, या राजा दुर्मुखला त्या मांत्रिक महाराजांकडे जिवंतच घेऊन जावे, तेच काय तो निर्णय घेतील."

"ही सूचना चांगली आहे, बंधिका, तुला काय वाटते?" उग्रदंडाने विचारले.

"हे भयंकर अरण्य ओलाढूय या राजाला इथून अस्वल्या मांत्रिकाकडे घेऊन जाणे हे काही साधसुधं काम थोडंच आहे? कोणत्याही क्षणी तो आपल्याला फसवून फकून जाऊ शकतो, याच्याअगोदर त्याने तसा प्रयत्न केलाच होता. पण त्या चित्ताच्यामुळे हा पुन्हा माझ्या ताबडीत सांपडला आहे." असे म्हणून अस्वल्प बंधिकाने दुर्मुखच्या दिशेने एक पाऊल पुढे राकले.

दुर्मुख औरतून उग्रदंडाच्या माने जाऊन उभा राहिला आणि कापल्या स्वरांत म्हणाला, "उग्रदंड

महाराज, मी आपल्याला शाण आलो आहे. मला चोचवा!"

"तुला मी अभय दिले आहे, तू पावर नकोस!"

या शब्दांबरोबरच उग्रदंड राक्षसाने राजाच्या मस्तकाला स्पर्श केला आणि अस्वल्या बंधिकाला म्हटले, "बंधिका, मी या राजाला मांत्रिकाकडे घेऊन जाण्याची जबाबदारी घेतो. तू आपल्या महानगर, तुझ्या सौंदर्या हत्तीवर त्वावर हो, मी खा राजाच्याबरोबर चालत येतो."

"उग्रदंड! तुझा शब्द तू नक्की पाळशील ना? हे बंध, मी आताच जाऊन माझ्या हत्तीला बंधिलेल्या दोऱ्या कापून त्याला इथे घेऊन येतो." असे म्हणून बंधिक तिथून गेला.

त्याच्यामागून पांथी आपल्या धनुष्याचा बाण चढवीत घाईने पाचले टाकीत येऊन म्हणाला, "अरे अस्वल्या बंधिका, तू उतावळेपणाने हत्तीच्याजवळ जाऊ नकोस. तुम्ही सारेजण दोलण्यांत गर्क होतात म्हणून तुम्हाला सिंहाची गर्जना आणि हत्तीचा चित्कार ऐकायला आला नसेल, एकाह्या वेळेत सिंहाने हत्तीचे कुंभायळ फोडले असेल."

"अरे, असे आहे का?" असे म्हणून, आता बंधिक जास्त गोंधळून गेला होता. तो धावतच हत्तीजवळ गेला. एक सिंह दोऱ्यांत जखडलेल्या हत्तीच्या मस्तकावर आपल्या मंजाने फडकारा सारण्याचा प्रयत्न करीत होता. आणि हत्ती चित्कारत आपल्या तुटवया सोंदेने सिंहाला प्रकडण्याचा व आपल्या दोऱ्या तोंडण्याचा प्रयत्न करीत होता.

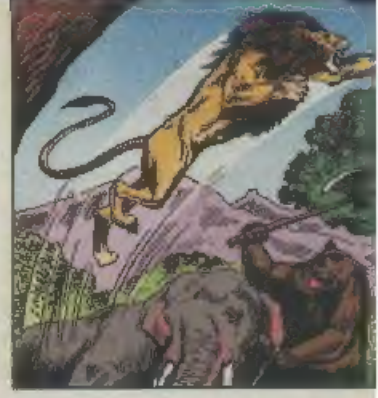
ते पाहून अस्वल्या बंधिक चिडलेल्या स्वरांत ओरडला, "ओहो, माझ्यासारख्याच्या वाहनाला तू मारणार आहेस की काय?" आणि आपला पशु उचालून तो सिंहावर चालून गेला.

सिंहाने चिडून गर्जना केली आणि अस्वल्या बंधिकावर त्याने उडी घेतली. बंधिकाने सिंहाच्या दिशेने आपला परशू फेंकला, पण तो चुकून सिंहाच्या घागाच्या पायाला लागला. सिंह खाली पडला पण लागलीच तडफडत उठून उभा राहिला आणि बंधिकावर पुन्हा हल्ला करायला घरसावला. तेवढ्यांत त्या बलवासी पारध्याने सिंहाच्या छातीवर नेम धरून एक बाण सोडला.

बाणाची जखम होताच सिंह एका बाजूला गडगडन खाली पडला. मोठवाने गरजत त्याने उग्राचा प्रयत्न केला, पण तितक्यांत अस्वल्या बंधिकाने त्याच्या कंठावर परशुचा वार केला.

त्याचा कंठ अर्धा चिरला गेला होता आणि सिंह अधमिला झाला होता. बंधिकाने पुन्हा परशु उचलून आणखी एक वार करणार तोच पारध्याने त्याचा हात पकडून त्याला थांबवले नि म्हटले, "ओहो अस्वल्पहाशम, हे काम करता आहात? सिंह तर संपलाच आहे. त्याच्यावर पुन्हा वार करून त्याची कातडी विघडवू नका. मला त्याची आयाळ आणि त्याचे चामडे हवे आहे."

अस्वल्या बंधिक धाप टाकीत म्हणाला "पाऊ, किती अच्छूक नेम आहे रे तुम्हा! तू जे एकदा बीस शतकांसाठी राहिल, तर माझ्याबरोबर संघर्षाला तगरांत कां येत नाहीस? मी महाराजांना सांगून तुला माझा सहाय्यक बंधिक म्हणून नेमणूक केल घेईन."

पाटखाने लवून उत्तर दिले, "मी जल तुमच्या-बरोबर राजधानीला येईन. जर नोकरीच करावची असेल तर तो तुमच्यासारख्या वीरांकडेच करावची आहे मला!"

अस्वल्या बंधिक काहीतरी म्हणणार होता, तोच उग्रदंड इतर लोकांबरोबर तिथे येऊन म्हणाला, "बा, अस्वल्या बंधिकाला तर एक फारच चांगला सौंदर्य मिळाला की!"

हे कौतुकाचे शब्द ऐकून बंधिकाला फार आनंद झाला. आपला परशु उचलून तो म्हणाला, "अरे नागमल्ल! तू आणि तुझे अनुयायी आता जाऊन माझ्या वाहनाच्या दोऱ्या सोडवून द्या."

"महाराज, आपली आज्ञा प्रमाण आहे, पण दोऱ्या सोडवताला तो आमच्यावर हल्ला करून आम्हाला पायदळी तुडवणार नाही ना, याची जबाबदारी मात्र तुमची आहे!" बंधांच्या सरदाराने म्हटले.

"अरे, माझ्या आज्ञेतले बाहून माझ्या अनुमतीशिवाय इतरांची कधी हानी करेल का?" असं म्हणून तो हत्तीच्याजवळ पोचला. त्या चोरामी हत्तीची नंघने सोडवली आणि बधिक हत्तीच्या पाठीवर बसला.

तुटव्या सोंडेचा हत्ती, आपल्या दोऱ्या सोडवल्या गेल्यावर चित्कारत उठून उभा राहिला. अस्वल्या बधिकाने थारध्यासा हाताने खूण करीत जवळ बोलावले आणि आज्ञा केली, "अरे थारध्या, तुला या अरण्यातले सारे मार्ग चांगलेच माहिती आहेत. तू माझ्या बाहूनाच्या मस्तकावर बस आणि त्याला चंद्रशिला नगराकडे जाण्याचा मार्ग दाखव."

नंतर उग्रदंड राक्षसाकडे वळून बधिकाने म्हटले, "ऐक, बुरुंखराजाला पळून जाऊ न देता त्याला माझ्या पाठोपाठ घेऊन येण्याची तुझीच जबाबदारी आहे ना?"

उग्रदंड राक्षसाने होकारार्थी मान हातवीत म्हटले, "हे बघ, अस्वल्या मांधिकाकडे माझे एक काम आहे. तू हत्तीवर बसून पुढे जा, आम्ही

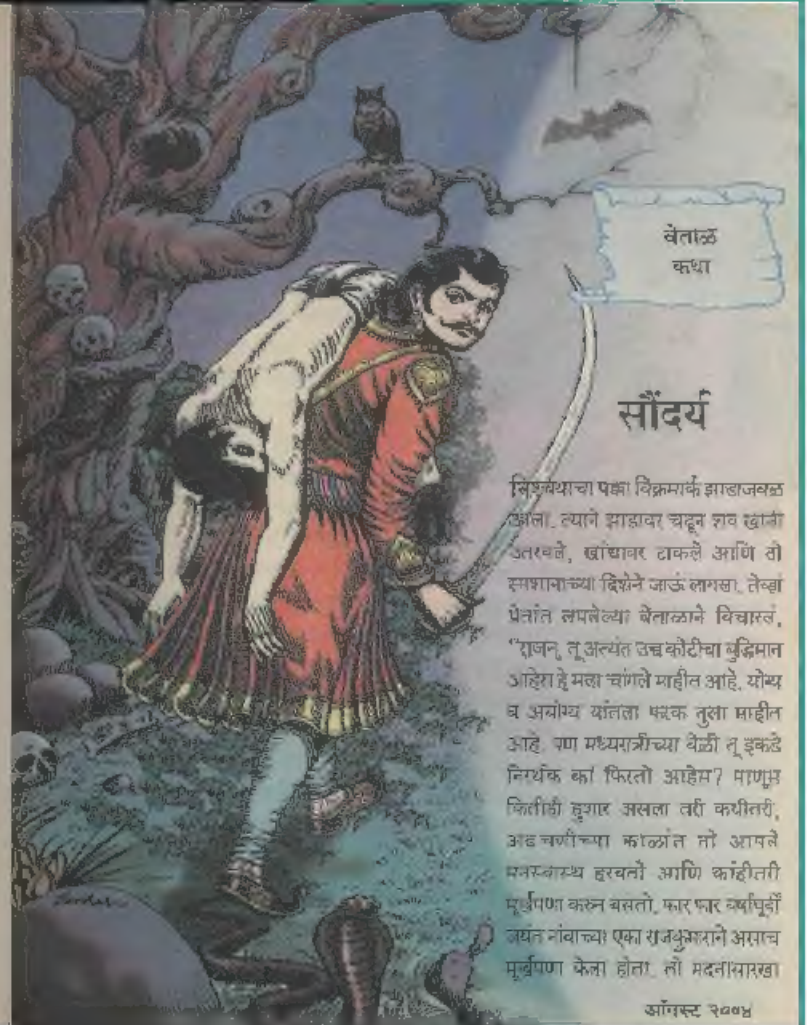
सारेजण तुझ्यामागून येतो आहोत. ज्यांना आमच्याकरीब पायथं नसेल, त्यांनी अरण्याचा मार्ग ठरवून दिल्यानंतर ते त्यांच्या मार्गाने जाऊ शकतील."

"वा, वा, दुतर लाखमोलाची गोंठ सांगितलीस. राजा बुरुंखखेरीज बाकी साऱ्याजणांना मी या क्षणीच स्वतंत्र करतो आहे. त्यांना हवं तर इथल्या अरण्यातल्या श्वापदांभरोबर ते आनंदाने राहू शकतील."

आणि त्यानंतर अस्वल्या बधिक हत्तीवरून जाऊ लागला. सोंडतुटव्या हत्तीने आता पळवला सुरवात केली. म्हणून बाकी इतर लोक नसा मार्गे पडले. तेवढ्यांत झाडीच्या मागच्या बाजूने अचानक दोन हत्ती पुढे आले आणि त्यांनी अस्वल्या बधिकाला रोखले.

त्या हत्तींच्यावर जे चार सैनिक स्वार झालेले होते, ते ओरडून म्हणाले, "उदयगिरीच्या महाराजांचा विजय असो." आणि असा जयकोष करीत त्यांनी अस्वल्या बधिकावर बाणांचा वर्षाव सुरू केला.

(अपूर्ण)

सिद्धाचा पक्षा विक्रमार्क झालाजवळ आला. त्याने झाडावर चढून राव खात्री उतरवले, खांद्यावर टाकले आणि तो स्वप्नाच्या दिशेने जाऊ लागला. तेव्हा पेंतांत लपलेल्या वेताळाने विचारलं, "राजन्, तू अत्यंत उच्चकोटीचा बुद्धिमान आहेस हे मला चांगले माहीत आहे. योग्य व अयोग्य यांतला फरक तुला माहीत आहे. पण मध्यरात्रीच्या वेळी तू इकडे निरर्थक का फिरतो आहेस? माणूस कितीही हुशार असला तरी कधीतरी, अह चरणीच्या काळांत तो आपले मनस्वीरथ हरवतो आणि कांहीतरी मूर्खपणा करून बसतो. फार फार वर्षांपूर्वी जयंत नांवाच्या एका राजकुमाराने असाच मूर्खपणा केला होता. तो मदनासारखा

सुख होय. मानसिक संतुलन बिघडल्यामुळे त्याने काय केले ते मी तुला सांगते." आणि वेतळाने जयंताची गोष्ट सांगायला सुरवात केली.

कांचनगिरीचा महाराज रघुवरमा हेता, दोन मुलींच्या पार्टीचे त्याच्या पत्नीने एका मुलाला जन्म दिला. तो बालक अत्यंत देखणा होता त्याचे अद्भुत सौंदर्य पाहून राजाशाही आश्चर्याचकित झाले. त्यांच्या आनंदाला पातवार राहिला नाही. त्याचे गांव त्यांनी जयंत ठेवले. त्यांचे भोवक सौंदर्य फाहत आणि त्याचे वाढाने पाननपोषण करण्यात ते गुंग झाले होते.

श्पादरोबरच जयंताच्या अंगी सद्गुणदेखील भरलेले होते. बाळपण संपून किशोरावस्था सुरू झाली तेव्हा त्याच्या पिढ्याने जयंतला आरवली पर्यंतराजीत स्थायिक झालेल्या गुरू कृष्णचंद्र

यांच्या गुरुकुलात पाठवले. सर्व विद्यांचे शिक्षणक्रम संपल्यानंतर राजकुमार जयंत राजधानीला परत आला.

तो परत आल्यावर त्याला राज्याधिकार करायचा व राज्यकारभाराची जबाबदारी त्याच्यावर सौंपवायची असे राजदंष्टरीने अगोदरच ठरवले होते. परंतु जयंतने याला मान्यता दिली नाही. कारण त्याला आपला देश हिंदून पाहायचा होता. राजाने त्याच्या इच्छेला मान्यता दिली. त्याला एक उत्तम घोडा व इतर आवश्यक ते सामान देऊन राजाने त्याला विरोष दिला.

राजवाड्यातून बाहेर पडल्यानंतर जयंत देशाच्या पूर्व भागात उमललेल्या पर्वतराजीजवळ पोचला. त्या पर्वरामध्ये सर्वात उंच शिखर होते कांचनगिरी. त्या शिखरावर एक प्राचीन देवीचे मंदिर होते. त्या मंदिरात कात्यायिनीदेवीच्या प्रतिमेची पूजा करण्यासाठी धर्म, किन्नर, गरुड, गंधर्व व इतर देवी देवता येत असत. जयंतने देखील या मंदिरावरून ऐकले होते. म्हणून देवीच्या दर्ज्यासाठी तो कांचनगिरीच्या शिखरावर आला होता.

शिखराचा भाग उत्तरेकडे स्वच्छ व शुद्ध होता. मंदिरासमोरीच एक सरोवर होते. त्यांत पांढरी व ताल रंगाची कमळें फुललेली होती. जयंताने त्या सरोवरात उतरून स्नान केले आणि नंतर देवीचे दर्शन घेतले.

जेव्हा तो परत वळला. तेव्हा मंदिराच्या सभामंडपातून वीजेचा सुमधुर नाद त्याला ऐकू

आला. त्याने त्या दिशेला वळून पाहिले तर मेघांच्या रंगाचे वस्त्र नेसलेली एक देवकन्या वीणा वाजवीत होती. आश्चर्याचकित डोळ्यांनी तिच्याकडे पाहून जयंत तिच्याजवळ गेला. तिने वीणा खानी ठेवली आणि प्रसन्नपणे म्हणून ती म्हणाली, "मी गंधर्वकन्या चित्रलेखा आहे. आपण कोण आहात ते मला कळेल का?"

जयंतने सौंदर्या आनंदाने तिला आपल्यावद्दल सगळी माहिती दिली व तिच्याशी थोडा वेळ तो बोलला.

त्याचे बोलणे ऐकून चित्रलेखा म्हणाली, "मला आजपर्यंत कुणीही गंधर्व तरुण आवडला नाही. म्हणून मी अजून लग्न केलेले नाही. आपले सौंदर्य पाहून मी संतुष्ट झाले आहे. आपण दोघे चित्राहबंधनाने एकत्र होऊ या आणि इवे गंधर्वलोकांत सुखाने आयुष्य घालवू या."

चित्रलेखेची ही मागणी ऐकून जयंत चकित झाला तो म्हणाला, "मी माझ्या या देशाचा भावी राजा आहे. सिंहासनावर बसण्यापूर्वी देशाच्या कातःकोपण्यात मला हिंदून यायचे आहे, जनतेच्या सुखदुःखाबद्दल माहिती काढायची आहे. हे माझे सध्याचे लक्ष्य आहे. विवाह करण्याचा माझा आत्तापरती विचार नाही." असे म्हणून तो तिथून जाण्यासाठी निघाला. पण त्याला थांबवीत चित्रलेखा त्याला म्हणाली, "मला वाटत, माझे बोलणे काही तुम्हाला आवडले नसावे. हक्कत नाही, पण निदान काही काळ आपल्याबरोबर देशात भ्रमण करण्याची अनुमती आपण द्यावी." तिने विनम्रून म्हटले.

चांदोबा

तिची ही विनंती जयंत अस्वहेतु शकता नाही. त्याने संमती दिली. चित्रलेखा आनंदून गेली नि घोड्यावर बसली.

जयंत चित्रलेखाबरोबर अनेक प्रदेशांतून हिंडत होता. प्रत्येक ठिकाणी जनतेचे कष्ट, त्यांच्या अडचणी तो जाणून घेत होता व जमेल तशी त्यांना मदत करीत होता. जे जेवण मिळत होते, ते तो आर्तवाने स्वीकार करीत होता. जमिनीवर झोपायची वेळ आली तरी न कुरकुरता झोपत होता. चित्रलेखानाही तसेच करावे लागले. तिलादेखील पृथ्वीतत्त्वावरच्या लोकांची जीवन-पद्धती हळूहळू समजायला लागली. मानवी जीवनाच्या नकाशांचा अनुभवतिला येऊ लागला.

एके दिवशी चित्रलेखा व जयंत आपणांतून प्रवास करीत होते. एका माडाखाली एक अनर्पत

कुरुप तरुणी बसलेली त्यांना दिसली. ती फातच उदासवाणी दिसत होती जयंतने तिला तिच्या दुःखाचे कारण विचारले. त्या युवतीने उत्तर दिले. "माझे नांव जलजा आहे. मी जन्मतःच अशी कुरुप आहे. रवी नावाच्या एका तरुणाचे माझ्यावर फार प्रेम आहे. तो म्हणतो कीं तम केले तर जलजाशीच करेन. पण त्याच्या आईने झाला साफ विरोध केला. जर रवीने जलजाशी लग्न केले तर आपण विहिरीत उडी घेऊन आत्महत्या करू अशी तिने त्याला धमकीही दिली आहे. मला हे सार काही आता सहन होत नाही. मी या अरण्यांत मृत्यू मिळावा म्हणून आले होते. पण मला मरण्याचे साहसदेखील होत नाही."

तिची ही कहाणी ऐकून जयंताच्या मनांत तिच्याविषयी दया निर्माण झाली. त्याने

चित्रलेखना म्हटले, "तू देवकन्या आहेस. हिला सुरुप काण्याची शक्ती तुझ्यापेची आहे का?"

चित्रलेखाने स्मितहास्य केले व ती जलजानजीक आली. तिने जलजाच्या मस्तकाला तीन वेळां स्पर्श केला. क्षणाधीन जलजाचे एका सुंदर युवतीत रूपांतर झाले. दोघांपाशी कुलद्वारा व्यक्त करून ती तिथून निघून गेली.

जलजा दिसेनाशी झाल्यावर चित्रलेखाचे अभिनेदन काण्यासाठी जयंत मारो वळला तर त्याला चित्रलेखाचे रूप संश्लेषणे बंदलतेले दिसले व ती एखाद्या कुरुप स्त्रीसारखा दिसायला लागली होती. ती काही वेळ गप्प बसला. आताची चित्रलेखा आणि काही वेळापूर्वीची चित्रलेखा यांच्यात जमीन अस्मानाचा फरक होता. तो अवाक होऊन तिच्याकडे बघत राहिला.

काही क्षणानंतर जयंतने चित्रलेखाला विचारले, "तू इतका मोठा त्यास कां केलास? आपले सौंदर्य तू जलजाला कां दिलेस?"

चित्रलेखाने लगेच उत्तर दिले, "इतके दिवस मी तुमच्यासोबत राहिले. मला कळले कीं निस्वार्थी सेवा आपल्याला आनंद देत असले. शिवाय, जलजाकडे दुसरा कोणताही उपाय नव्हता. म्हणून मी तिला माझे सौंदर्य प्राप्त करून दिले."

तिच्या या उत्तरामुळे जयंत जतिशय धुप झाला. तो तिला म्हणाला, "तू कुरुपिणी नाहीस. तुझ्यांतला मनमोहक निस्वार्थापणा चमकतो आहे. मी तुझ्याशी विवाह करायचा निर्णय घेतला आहे." आणि त्याने तिला हात धरला.

दुसऱ्याच क्षणी चित्रलेखाला तिचे मूळ सौंदर्य प्राप्त झाले.

ही कहाणी सांगितल्यावर वेताळाने आपल्या प्रांका प्रकर करित चित्रकाराच्या विचारले, "राजन्, जयंत हा निश्चितच एक अत्यंत सुंदर पुरुष होता. त्याचे सौंदर्य पाहून साक्षात गंधर्वकन्या मोहित झाली. तिच्याशी विवाह करण्यास जयंताने नकार दिला. पण पुढे तीच सौंदर्यवती जेव्हा एक कुरुप तरुणी झाली, तेव्हा मात्र जयंत लगेच तिच्याशी विवाह करण्यासाठी तयार झाला.

हे त्याचे कर्तन त्याची मानसिक स्थिती ठीक नसल्याचे सुस्पष्ट नाही का? त्याचा व्यपहार अविचारी व अर्धबट वस्तुत नाही का? माझ्या या शकांचे उत्तर माहित असूनदेखील जर तू मीन पत्करलेस, तर तुझ्या मस्तकाची शंभर शकले होऊन पडतील.

चित्रकारकने म्हटले, "जयंताची मानसिक स्थिती उत्तम असल्याचे त्याचे वर्तन आपल्याला सुचवते. त्याला अविचार किंवा भ्रम समजणे ही

तुझी चूक आहे. बाह्य शारीरिक सौंदर्याकडे सुरवातीपासूनच जयंत ओढला गेला नव्हता. त्याला उत्तम गुणांची जाण होती. आणि ते जेव्हा त्याला दिसले, तेव्हा त्याने त्याला मान्यता दिली. त्याने चित्रलेखाचा विवाहाचा प्रस्ताव अगोदर नाकारला होता. ती त्याच्यासमवेत राहिली आणि तिला त्याचा परनिष्ठ स्वभाव समजला. त्याची निस्वार्थी सेवा आणि सदगुण पाहून ती त्याच्यावर जास्तच माळली, आणि तिने त्याच्या पांढऱ्यावर पाऊल ठेवले. तिने आपले शारीरिक सौंदर्य गमावले, पण त्याच, यशोपकार हे गुण कमावले. हे पाहून जयंताला ती जास्त सुंदर व मनमोहक वाटायला लागली. म्हणून त्याने तिचा आनंदाने स्वीकार केला. यामुळे चित्रलेखाला आपले मूळ रूप वरत मिळाले. हा त्याच व नित्येक सेवेचा महिमा आहे."

राजाचा धीनभंग करण्यांत सफल झालेला वेताळ शबाराखित अदृश्य झाला आणि पुन्हा झाडावर जाऊन बसला.

(आधार - कु. कुरुपा यांची रचना)

भारताचा झरोका

सणांचे तीनशे दिवस

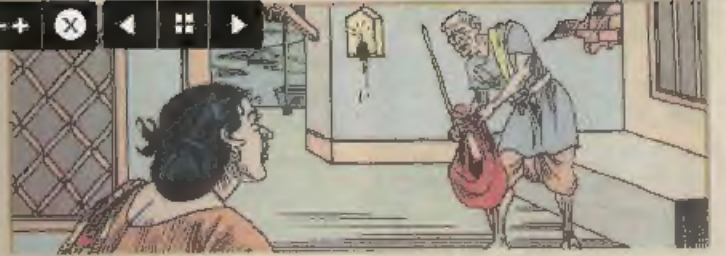
श्रीरंगमच्या श्रीरंगनाथस्वामी मंदिराचे हे खास वैशिष्ट्य आहे की वर्षातले तीनशे दिवस इथे कांही ना कांही सण वा उत्सव चाललेला असतो. इथले दुसरे वैशिष्ट्य म्हणजे इथले गोपुर तेरमजली असून २३५ फूट उंचीचे आहे. भारतातले हे सर्वात उंच गोपुर आहे.

देशांतल्या पांच प्रमुख वैष्णव मंदिरांपैकी हे एक आहे. श्रीरंगम हे केरळ राज्याच्या पंच प्रमुख वैष्णव मंदिरांपैकी हे एक आहे. या मंदिराच्या प्रांगणात,

मुख्य मंदिराखेरीज सणेश, विष्णू, दुर्गा, राम व लक्ष्मण, वटपनाथाचा वाळकूष्ण, हनुमान, धन्वंतरी यांची व इतर देवतांची स्वतंत्र मंदिरे आहेत. त्यामुळे अनेक उत्सव इथे सारजे होत असतात. विसंवत्सरे वेणारी वैकुण्ठ एकादशी हा सर्वात महत्त्वाचा उत्सव असतो.

आरथा, अब्जावे बालक

१९ वे २००० रोजी विद्रोहाच्या कणांकांत पहाटे ५ वाजता तेव्हा आरथा ही बालिका जन्मली, तेव्हा ती भारताचा इतिहास बदलत होती. तिच्या जन्मामुळे भारताची लोकसंख्या एक अब्ज (शंभर कोटी) वाढली, विसाव्या शतकाच्या सुवातीला भारताची लोकसंख्या तेथीस कोटी होती. आणि विसाव्या शतकाच्या अखेरीस जगाची लोकसंख्या (सहाशे कोटी किंवा सहा अब्ज) होती. जागतिक आरोग्य संघटनेच्या अंदाजाप्रमाणे २०४५ मालापर्यंत भारताच्या लोकसंख्या इतर सर्व देशांपेक्षा जास्त असेल.

भुताची मदत

लक्ष्मीपुर गांवात अन्नपूर्णा एक लहानशी खानाबळ चानवीत होती. त्या दिवशी मध्य-रात्रीपर्यंत जेवणाला वेणान्ना चाडवाला, प्रसाधाना, ती जेवण वाढीत होती. रागळी आन्नासाराने कसून ती आता त्या विधांति वेणार तेवढ्यांत तिथे एक भानारा इवम येऊन पोचला.

अन्नपूर्णाने त्याला विचारले, "ही कांही यापची वेळ आहे का? मध्यरात्र झाली तरी लोक कांही मला घटकाभर आराम करू देत नाहीत. जेवचयचं असलं तर सांगा. थोड्याच वेळांत तयार होईल."

त्या भानान्याने आपल्या खांद्यावरची झोळी खांदी ठेवत म्हटले, "अन्नपूर्णा, ईश्वराच्या कृपेने मी मुकेला नाही र्थी लहानेला नाही. फक्त मला बाहेरच्या पडवीत जेवणावला आण ये."

आश्चर्याने अन्नपूर्णाने विचारले, "लहानभूक नसताना तुम्ही कांही योगी आहात की काय?"

म्हणताना तेवढ्यावेळी म्हणाला, "हो, एक

प्रकारे मी योगीच आहे. काझ नाव रामेश. मीदेखील इथल्याच राहणारा होतो. जेव्हा मी लव्ह होतो, तेव्हा माझे घर जळाले. त्या आगीत पासे आईबाईल, बायको, बहीण, - सगळेच जळून गेले. मला विल्ली आली आणि मी गांव सोडून निघून गेलो. तेव्हा तुम्ही आई सरस्वती ही खानाबळ चानवीत होती. तेव्हा तू अगदी कोटी होतीस. तुझं नांव माझ्या चांगलं लक्षात आहे. मी गांव सोडल्यानंतर तीर्थयात्रेला गेलो, एका योग्याच्या दरावरून मुर्ते मला लहानभूक लागत नाही. मला ज्योतिषाचं ज्ञान आहे. मी कुणाचेही भविष्य सांगू शकतो."

अन्नपूर्णाने उत्सुकतेने विचारले, "मी तर तुम्हाला एक सामान्य प्रवासी समजले होते. माझं भविष्य तुम्ही सांगत?" रमेशने होठे मिटले आणि आश्चर्याचकित नजरेने पाहून असलेल्या अन्नपूर्णाला म्हटले, "अन्नपूर्णा, तू पैसे घेऊन जेवण वाढतेस. तू खरीखुरी अन्नपूर्णा आहेस.

दमलेल्या भागलेल्या प्रवाशांची तू नवानभूक भागवतेस देव तुझ्यावर फार प्रसन्न आहे मी आता लौकिक परणार आहे. माझी इच्छाशक्ती आणि दिव्य दृष्टी मी तुला दान म्हणून देईन, आणि काशीला जालून महादेवाच्यासमोर मला पुन्हा मिळेल उवा सकाळी उवाडताच तू गावाबाहेरच्या वडाच्या झाडाजवळ ये त्या शक्ती मी तुला तिथे देईन

सकाळी दोघेही तलावाच्या काठी गेले अन्नपूर्णाने नळ्यात स्नान केले, रामेशाने आपल्या शक्ती तिला देत म्हटले "अन्नपूर्णा, कोणत्याही परिस्थितीत या योगशक्तीचा उपयोग स्वार्थासाठी करायची नसतो, याचा जर तू दुरुपयोग केलास तर तुला वेड लागेल आणि तू रावोगांव भटकन राहाशील" तिला

सावधानतेची सूचना देत रामेश म्हणाला,

ते ऐकून ती मुन्न झाली तिच्या मनोत विचार आन की ज्या शक्तीचा प्रयोग करायचा नाही त्या काय कामाच्या? ती बराच वेळ पंच कर्तल होती तोपर्यंत रामेश तिच्या विघ्न गेला पण दघतावघता दिसेनासा झाला

अन्नपूर्णाला ती गेल्याचे वाईट वाटले, पण तिच्या नाईनास होता झाली गोष्ट विस्मय मी पुन्हा आपल्या छानावळीच्या कामात गुंतली

गोविंद हा तिचा दत्तक भुलपा होता. त्याच्या नक्षांत आले की अन्नपूर्णचा पूर्वीचा उत्साह आता कमी झालाय एक विषय त्याने याच काय कारण ते तिला खोदूनखोदून बिचमल नेव्हा अन्नपूर्णाला मिळालेल्या दिव्यशक्तीबद्दल तिला त्याला सांगणेच लागले त्याचा दुरुपयोग केला तर काय सकट घेईल हेही तिने त्याला सांगितले

गोविंदला हे सार स्वप्नवत वाटले पण तो तं विस्मय नाही दुपारच्या वेळी गोविंद त्या वडाच्या झाडाजवळ गेला झाडाकडे एकलार नजर टाकून तो आता झाडाखाली शानसीत बसणार नितव्यान झाडवरून एक चिन्तन आकाश खाली उतरला ते भूत आहे हे गोविंदला कळले तो मीतीने शब्दर कापायला लागला

भुताने खुणेने सांगितले की घाबरू नकोस, आणि पुढे ते गोविंदला म्हणाल, "ज्या अन्नपूर्णाने तुझे पावनपौष्ण केले आहे तिला दिव्यशक्ती देणाऱ्या रामेशाचा मी पिता आहे सान्या परिवारासकट मी आगीत जळून मेला म्हणून मी भूत झालो आहे तू अन्नपूर्णच्या

मुलासारखा आहेस, म्हणून तिने फार दिव्यदृष्टी वापरून तुझे पवित्र सांगितले तर तो स्वार्थ होईल दुरुपयोग होईल पण अन्नपूर्णची शक्ती तुझ्या उपयोगाची स्वाधी म्हणून मी तुला त्यांत मदत करू शकेन

त्याच्या बोलण्याने गोविंदच्या मनात उत्साह शिखर तो म्हणाला "ते कसं शक्य आहे? माझ्या आईसमोर अन्नपूर्णच्या शक्ती प्रत्यक्ष शुभ वरतील?" रामेशच्या बापाचे भूत म्हणाले "हे बघ, मी तर मैलेले असे म्हणून त्याबद्दल मला जास्त संपादने नाही पण तुम्हाला भविष्याबद्दल तिच्याशी बोलू शकशील की ते जाणून घे आणि नंतर मी तुला मदत करीन "

गोविंद थरी पलत गेला आणि त्याने अन्नपूर्णला सारी हकीकत सांगितली

आपल्याला मिळालेल्या शक्तीची परीक्षा घ्यायची वेळ आता आली आहे, हे पाहून अन्नपूर्णाला आनंद वाटला पण तिने त्या भुताचे भावेष्ट पाहिले, नेव्हा तिला जरा भीती वाटली कारण ती भुताच्या योनीतून मुक्त होणार होता हे अस केल तर त्यात स्वाध होईल की काय, ही तिला काळजी वाटली

आपली शक्ती कापण्यासाठी ती गोविंदच्या शोभर वडाच्या झाडाखाली गेली

भूत झाडावरून खाली उतरले त्याने अन्नपूर्णाला नम्रपण प्रणाम केला व ते म्हणाले, "तुम्हाला माहीन आहे की मी रामेशाचा पिता आहे आगीत जळालेली रामेशाची बहीण, म्हणजे माझी मुलगी गिराजा होती ती आता शोभरच्या शिवपुर गावात माझा धाकटा भाऊ शिवराज याची नवत म्हणून

जन्मली आहे ही आता मोठी झाली आहे पण ती मुकी आहे. तुमच्या इच्छासक्तीमुळे ती बोलू शकेल, तिला वाचा येईल. माझ्या घाकट्या भरावला तुम्ही जाऊन सांगा की तुमचा मुलगा गोविंद याच्याशी त्याच्या नातीचे लक्ष बंधूचे आहे तुमची प्रबल इच्छा आहे. विस्वराज श्रीमंत आहे, तेव्हा तो मुलीला भरपूर पैसाजडका देईल. तुमचा मुलगा श्रीमंत होईल. आणि मलाही त्या पिराव्यांनीतून मुक्ती मिळेल त्यात कोपताही स्वार्थ नाही, उलट सारे पुण्यच आहे.” असे म्हणून श्रुताने पुन्हा एकदा अन्नपूर्णाचा प्रणाम करून ते शाळात जाऊन बसले.

अन्नपूर्णाने पुताचे गीतपत्र लक्षातून एकले, तिच्या साऱ्या शकतुजका दूर झाल्या. गोविंदला प्रेम्स ही शिवायुना गेली आणि आपल्या वैदी शक्तीच्या प्रभावाने तिने शिंदराजच्या रातीचा दोनता केला. आता ती मुकी राहिली नव्हती.

अन्नपूर्णाने सारी पारंगितेनी कलल्यानंतर शिंदराजने आपल्या एकुलत्या एक गर्ताचे लग्न

गोविंदशी करून दिले. लक्ष्मीचे वंशाने वंश द्यावा म्हणून त्याला एक शेतपट्टाही दिला. अन्नपूर्णाने दिव्य शक्तिबद्ध आसपासच्या गावात माहिती फैलावली.

आजहीने धनिक व्यापारी करीत आपापले भविष्य जाणून घेण्यासाठी तिच्याकडे यायला लागले. तिच्या योगशक्तीच्या बळाने ती त्याचे भविष्य सांगत होती. त्यासाठी मायदल सांगणे हा स्वार्थ ठरला असता म्हणून ती काहीही पैस मागत नव्हती.

पण प्रजेच्या उपयोगासाठी वेणारी लक्षणवद न शाळा याच्यावर त्याच्याकडून वेरो देवघत होती.

अज्ञात-क्षेत्र, खनावळ-जाननाणी कुलपूर्णा योगशक्तीची अन्नपूर्णा म्हणून मोलखती जग लावली. तिचा गावात धान वाहला तिच्या कुडीमुसार लोकसमाजकल्याणाची कामे करायला लागले. ती बरीच वर्षे जगली आणि तिने लोकांचे जीवन व विस्तर सुधारले.

लोकप्रिय टपाल तिकीटे

गेल्यावर्षी २००२ साली काढलेल्या तिकीटाविषयी ग्पात खात्याने एक चाचणी घेतली. त्यात इलयास उद्योगमूहाचे सस्थापक, कै. यिस्माई अबनी यांच्या स्मृतीप्रीत्यर्थ काढलेले तिकीट सर्वात अधिक लोकप्रिय ठरले. दुसऱ्या क्रमांकावर कवकनी नृत्यद्वारे तिकीट होते. भारत-जपान मैत्रीच्या स्मृतीत हे तिकीट प्रसिद्ध झाले होते. जपानी नृत्यनाट्य कावुकी हे कवकनीशी साम्य दाखवते. भारतीय भेनेन एव्हुस्ट शिक्षापर पाय ठवला त्याप्रीत्यर्थ काढलेले तिकीट हे तिसऱ्या क्रमांकावर आले.

वयाची अट नाही

किमानी ऑगारा मरने हा केनियामधल्या एकडोरे इथल्या प्राथमिक शाळेतल्या पहिल्या इयत्तेतचा विद्यार्थी आहे. तुम्ही विचारल की “म. त्यात काय विशेष?” किमानी ८४ वर्षांचा आहे आणि वाढीच्या आपांगने तो शाळेत जाले त्याच समिष्ट सह मि. शात वर्षांचे आहे. केनियाच्या

व्यावसायिकवादा नैतिक म्हणून किमानीला निवृत्तावेतन मिळते. त्याला पैस मोजताढखील येत नव्हते. बायबल वाचता येईना म्हणून त्याला वाईट वाटत असे. २००५ साली केनियामधे प्राथमिक शाळेय शिक्षण मोफत झाले म्हणून त्याने वायुप्यात प्रथमच शाळेत प्रवेश घेतला. त्याला बरीस मातबले आहेत, त्यापैकी दोन त्याच शाळेत आहेत. पण ती बऱ्याच वर्गात

राक्षसाची फजिती

शहरापासून दूर असलेल्या एक लहानशा खंड्याला दोघे मित्र राहत होते. त्यांची मैत्री विचित्र परिस्थितीत झाली होती. मोईब जन्मला होता आणि फुकन जन्मतच घायाळ होता. जखमांच्या एका बहाऱ्या झाडाखाली ते नेदुमी भेटून आणि भरपूर वेळ गप्प मारीत.

ते बिहू उत्सवाचे दिवस होते आणि सारं गावकरी त्या उत्सवात सामील होत होते. दुर्दैवाने, मोईब आणि फुकन त्या उत्सवाची गप्प पाहू शकत नव्हते. पण त्यांनी त्यातून एक मार्ग शोधला. मोईब फुकनला आपल्या खांब्यावर बसवून नेणार होता. मोईब नराड्या हाता आणि त्याचे

पायही चांगले बळकट होते. फुकन उंच नि बागका होऊन रेव्हा मोईबला त्याला खांब्यावर उचलून घेणे सहज शक्य झाले.

त्या उत्सवात जेव्हा जाऊन ते हिडले. फुकन त्याच्या दृष्ट्याचे छान वर्णन मोईबला सांगत होता. आणि त्यांनी आनंदाने उत्सवाची मजा भुजवली. मोईब चालून समला की ते त्यांच्या छत्राच्या बंडाच्या झाडाखाली स्थिति घेत होते. झाडाच्या वीसनेने भरलेल्या एके दयशी मोईब म्हणाला "अरे भिन्ना! आपण या खंड्यात किती दिवस असे मुसत रिलामटे कुडेपणाने काढायचे? आपण कुठेतरी दुसरीकडे जाऊ या आणि माहीतरी करू या."

फुकन जरा चाचरत म्हणाला "मी तुझ्या खांब्यावर बसून द्या या गावात हिडायी दीव आहे पण शहरात गेली ते खूपच चालायला लागत की रे."

"त्याची तकी काढजी करूय. मी दमला की आपण थांबून जरा बियाबा घेऊ. नुष्या दारबला नाहीस तर मला कुठली जग्न येणार नाही."

दुसऱ्याच दिवशी ते दोघे मित्र जवळच्या देवळाला गेले. त्यांनी मनोभावे प्रार्थना केली आणि मोठ्या धीमाने या अगोळ्या प्रवासात सुरुवात केली. वाटेत दिसणाऱ्या प्रत्येक गोष्टीचे फुकन अगदी बारीकसारीक तपशीलासह वर्णन करीत

चांदोबा

होत. त्या प्रवासात मोईबला चातण्याचे अन्न जाणवले नाही, व खाणाऱ्याचे ओझेही जड वाटले नाही.

असे फुकनला एका झाडाखाली एक लहानशी छफली दिसली. कुणीतरी तिथे टाकली असावी. मोईबला ते दिसले की ती बरोबरच. ती त्यांनी घेतली.

जर एवढे तेव्हापर्यंत त्यांना एक विहीर दिसली. त्यांनी पाणी काढले. आणि आपली तहान भागवली. तिथेच एक दोरी पडली होती. फुकनने दोरीला छफली बांधली आणि खांब्यावर अडकवली. पुढे जाताना त्यांना एक लठ्ठ दिसले. लठ्ठ्याच्या आकृती सोडी उच झपडे होती. हिरव्यागार गवतावर त्यांनी जरा भरपूर करावचे ठरवले.

फुकनला एक कांसव हत्य्हा हत्य्हा त्याच्याकडे येताना दिसले. त्याने मोईबाला विचारले "आपण हे बरोबर घेऊन जायच की दूधच त्याला गोठून घेऊ या?"

पण त्याचा आपल्याला काय उपयोग? मोईबाने विचारले.

"तडील काहीतरी उपयोग ते आपल्याकडे येतय. त्याला आपली मदत हवी असेल," फुकन म्हणाला. मोईबाला कल्पना पडली. त्याने दोरीच्या दुसऱ्या टोकाला कांसव बांधले आणि दोरी खड्याला अडकवला. त्याच्या प्रवास पुढे चालू झाला. जेव्हा ते अरण्याजवळ पोचले तेव्हा अंधार पडायला लागला होता. मोईब आता दमला होता. कारण रात्री राहायला कुठेतरी जाय शोधायला हवी. त्याने खांब्यावर बसलेल्या चांदोबा

फुकनला म्हटले. मला बुरक एक मोठे घा दिसले आहे. चला भिन्ना! आपण तिथेच जाय या.

ते तिथे पोचले तेव्हा वाहेर कुणीच नव्हतं म्हणून ते घरात गेले. एका खोलीतून शोरापाळा आंदार आवाज येत होता. एक कुकूष गवस तिथे नव्हतं म्हणून ते दोघे मित्रांचा जरा धोनीच जटली. पण पुन्हा त्या रात्र झाली होती. आणि अंधारात दुसरा आवाज शोधणे कठीण झाले. असे ते फुकनला दिसत की राक्षसाच्या खोलीला बाहेरून काही घालता आनी बसती. काहीही

आवाज न करता त्याने ती कडी शतली ते दुसऱ्या खोलीत गेले आणि त्यांनी त्या खोलीला आतून कडी लावली. त्या खोलीत बरेच खाद्यपदार्थ होते. त्यांनी त्यातले केडन पांढर खाळे आणि ते दोघेही जरा वेळ पडून राहिले. अंधूनमधून फुकन उठून रिकवकीत होऊन पाहान दुसऱ्या खोलीत काही हातचाल होतंय का? त्याचा अंदाज घेत होता.

एकाएकी कांसवाने हलचाल केली आणि ती छफली खाली पडली. तेव्हाच आवाजाने तो राक्षस

जागा झाला त्याच्या खोलीला
वाहेबन कही घाललेली पाऊन ना
चकितच झाला "माझ्या रात
शिकन हा आगाऊपणा करण्य चें
कुणाचे पाळत असेल?" तो बघ
होहाय जावला "बार नवडा
आधी" तो ओरडला आणि
बागवर थापा मारू लागला

थोडा वेळ दुसऱ्या खोलीतून
काहीच आवाज येईना तेव्हा मोईबने फुकनच्या
कानात रागितले, त्याच्या आवाजापेक्षा मोठा
आवाज काढून आपण त्याला उत्तर दिले पाहिजे
फुकनने ती डफनी घेतली आणि जारजोराने
वाजवली त्याचा आवाज राक्षसाच्या
आवाजापेक्षा आणि दाराच्या घापापेक्षा मोठा
होव होत राक्षस चमकला मोईबपेक्षा जास्त
नक्तबघान राक्षस दुसऱ्या खोलीत आलेला
दिसतोय की काय? कोण आहेस ते तू?
राक्षसाने पुकारले

मोईबाचा आवाज धसाडा होता त्याने रत्तर
दिने, "आधी तू कोण आहेस ते सांग!"
मी एक राक्षस आहे राक्षस ने रागितले
"सा मी तर राक्षसाचा राजा आहे" मोईबाने
जमेल तितका मोठा आवाज काढून ओरडून
सांगितले

"अगिच बघावा माऊ नकोस तू राक्षसाचा
राजा आहेस पाला पुरावा काय आहे?" राक्षसाने
आव्ह न दिले

"आधी तुला पुरावा तर दाखव की तू मोठा
राक्षस आहेस"

राक्षसाने आपला एक केंस उपटला आणि
खिळकीतून या खोलीत फेकला तो जमिनीवर
पडला तेव्हा धाडकन आवाज झाला "हू जर
माझ्या डोक्यावरच्य केसांचा आवाज आहे, तर
मी किती ताकदवान आहे तूला कळल
असेलच"

मोईबाने फुकनला आपल्या खाऱ्यावर उभा
राहून ती दारीच्या खोलीत टाकारला समितली
त्यानंतर मोईब पुन्हा ओरडला, हा बघ माझा
केंस! पाहा किती जाड आहे तो! या एका केंसाने
मी तुझे हातपाय बांधीन"

त्याचा राक्षस जरा घाबरला त्याची शक्ती तो
कशी शस्त्रगणा हातात? त्याने आपल्या
केंसातली एक ऊ काढली आणि त्याचीन
टाकली ही बघ माझ्या केंसातली ऊ! ही
बेडकापवडी मोठी आहे आता तरी पटल का?
मीच तुझ्यापेक्षा श्रेष्ठ आहे राक्षसाने ऐटीत
सांगितले

मोईबाला काय सांगते ते झगधर खुबेशा
तेव्हा फुकनला ते कासव दिसले त्याने ते उचलले

आणि खिडकीतून मिरकावले "मी तुझ्या मला
पाराखाली चिरडतंय! माझ्या डोक्यातल्या या
केंस तू चरडून दाखव पहा तुला अमणाच
गही ना?"

राक्षसाने रंगाने कासवाला चिरडायचा प्रयत्न
केन पण त्याचे कवच इतके टणक होत की
काही केंस्या त्याला नव्ह पडता आपला शत्रू
बराच ताकदवान असला चारहेजे अग राक्षसाला
वाटने जर दाखवा मला मारी करायची मळ
आली, म आवाण नकीच हरणार भाहोन अस
संमजून त्याने आपला पवित्र बदलला

ठीक आहे तू माझ्यापेक्षा श्रेष्ठ आहेस हे मी
मान्य करता आता तू बाहेर घे मला तुझ्याशी
मैत्री करायची आहे आपण दोघही इथे सुखाने राहू
या

बकून बकून! मोईबाने उत्तर दिले तो जुळे
म्हणाना "इग राक्षस एका जागी कधीच राहत
नाहीन तुझ्या डोक्यातली ऊ इतकी खबळा होती,
तेव्हा तुझे मग किती खिष्ट असेल त्याची मी
कल्पना करू शकत! तू जर दृष्टून गेला नाहीस तर
माझ्या भोजनाची अडचण तुझ्या माराने नक्कीच
भागेन बळ का मी बाहेर? मोईबाने आर्दी
घातवाने ओरडून म्हटले

"नको, नको, मी जातो इथून तुझे पता
आणि माझ घर त्यातले सामानसुमन
सगळं तुलाच ठेवा राक्षस घाईघडने
म्हणाला

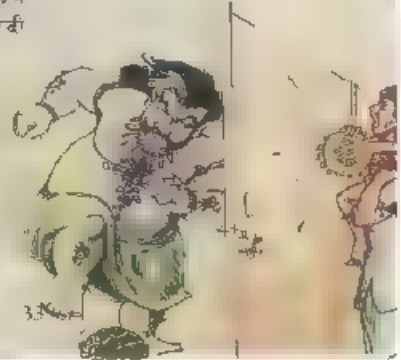
याने तिथून जायचे अवघड तेवढ्यांत
त्याला कडी काढत्याचा आवाज झाल
तो भलताच घाबरला आणि फळन मुटुज
चाढोवा

मोईब आणि फुकन बाहेर गेले आणि त्यांनी
बांपनने तर तथ राक्षसाचा मागमूस नव्हता ते
दोघे दूरच्या खोल्यातून फिरले राक्षसने रोळा
केतनी गपनी मळून त्या मळूनच आश्चर्य
घटले त्यांनी त्यातले जवाबरी दामिने व जमेल
तितकी चादीची भांडी उचलली

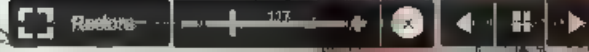
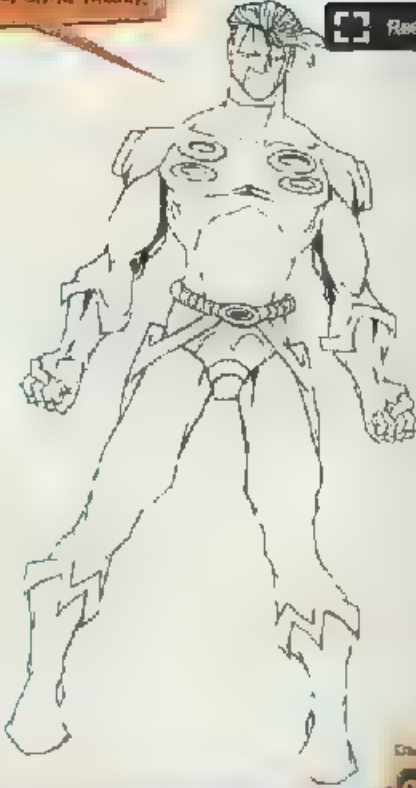
राक्षसाच्या पलाशेजारी फुकनला डोक्यात
खालायच्या नेत्राजनाची घटनी दिसली "हे बघ
मईब हे अंजन तुझ्या डोक्यात ने घेवून पाहू या"

मोईबाच्या डोक्यात फुकनने ते अंजन
घातने आणि मोईबाला नीट दिसायला लागल
चाला दुसऱ्या कोणत्यात एका जौषधी नेलाची
बाटवी दिसली.

त्याने फुकनच्या पायावर त्यातले तेल
घोळले फुकनच्या पायावरील शांती जवळी ति तो
त्याला नीट चालता येऊ गपने होण पिकनी
तिथली मूल्यवान सपनी जमा केनी आणि ते दोघे
आपल्या गावी परत गेले तिथे त्यांनी मोठे घर
बांधले आणि ते सुखाने राहू लागले.

बला दगवा आणि जानट सिलवा.

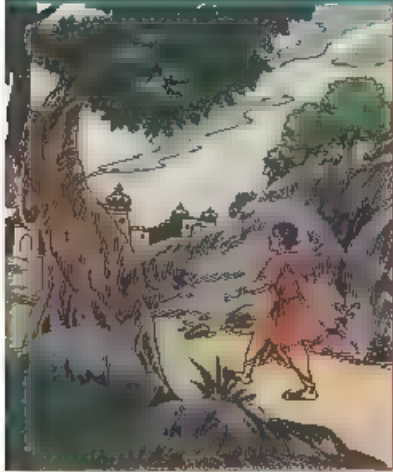
विद्याधिकारी

चंद्रमेन साचनपुचा दक्ष ज्योक्ता होता पित्र्याच्या आक्रमिकेक मुन्यमुळें नवान वयातच न्याच्यान राज्यकारभाराची जबाबदारी पडली त्यान राज्यव्यवस्थेतच नव्हे तर सामाजिक सुधारणादेखील न्याचा केल्या जनतेच कल्याण करणाऱ्या नीत्र इच्छा आणि दूरदृष्टी ठेवून आपखले घोरप, यामुळें राज्यातल गोरगीब व क्षीमते, नाराचरण सुखी होत व राज्य समृद्ध होत होते, तो राजा एक सुशिक्षित युवक होना शिक्षणपद्धतीत लागली सुधारणा करणाऱ्या याचा इच्छा होता त्यासाठी चंद्रमेनराजाने उरबातले विद्वान राजगुरु प्रमुख कावे व पंडित राजा निमंत्रण दिले त्या सर्वांनी पिल्लून निपंय प्रस्ता की राज्यात एकाच प्रकारची शिक्षणपद्धती रावू करायचा ज्या विद्यार्थी वेद्याध्याना मज्जड असेल त्या विषयाचे शिक्षण घ्यावा मेळावे अशी व्यवस्था व अनुमती असारी राजांनी व नमोजशास्त्र या

अध्यापदंडांनी त्यांनी अध्याय करायला हवा संस्काराच्या प्रसंगी व नमोजशा पद्धत्याचे अयत म्हणून शरीरमर्घनास ठी नकणाना ज्यायाम शत्रावेष्टा वी विषयाचे शिक्षणहें अयस्य दावे यतगठी एक कार्यक्षम विद्याधिकारी नेमला जावा असे त्या सर्वांनी एकमतान ठरवले त्या अधिकाऱ्याच्या मानदर्शनाखाली राज्यात अरस्ते-थ सर्व गुरुकुलामधत प्रमाणित शिक्षणक्रमार्ची योजना राबवती अची

शाना इनक्या मांड्या जबाबदारीचे पद सोभळणारी व्यक्ती अत्यंत श्रेष्ठ व विद्वान असली पाहिजे त्याशिवाय जाय अयाय काथ त्यातला फरक जांगस्या प्रकारे जाणणारी असायला हवी, अशा व्यक्तीची निवड करण्याचे अवघड व गूतगुतीचे काम त्या चंद्रमेन राजे राजगुरु महेंद्रभट्टास सांपवले

या पदावर नेमणूक व्हार्थ म्हणून शुरव रुरु हारी कारण हे अत्यंत महत्वाचे पद होते यात

राजम घनत व सुविधे होय आणि त्याची वाचेवर भेट होण्याची संधी निश्चितच मिळाली असती, आपले भाव्य या परीक्षेत आजमावून पाहावे म्हणून कितीतरी तरुण राजधानीला आले. राजगुरु महेंद्रभट्ट एक उत्कृष्ट विद्यावाम, बुद्धिमान व बहुश्रुत महर्षी होते. ते या उमेदवारांची अगोदर लेखी परीक्षा घेत होते आणि त्यांत यशस्वी होणाऱ्यांची गैरेक्षी मुलांकरिता बेत होते. यामुळे लेखी परीक्षेत उत्तीर्ण न झालेल्या उमेदवारांना परी परत जाणे लागले.

कांचनपूरी राज्यातल्या सुदरपूर गावात इद्रदत्त नावाचा एक तरुण राहात होता, त्याने सर्व शाखांचे शिक्षण गुरुकुलात घेतले होते. बहान असताना तो काहीला गेला होता. तिथे त्याने महापंडिताची सेवा श्रुत केली आणि शिक्षण घेतून तो महापंडित बनला. आपण शिकलेली

विद्या आपण इतरांनादेखील शिकवली पाहिजे असे त्याच्या फारमनात होते. त्याला विद्याधिवार पदाच्या नियुक्तीबद्दल कळत तो तशीच राजधानीत आला.

तिथे याने गका धर्मशास्त्रेन मुकाम उक्ता वोन दिवस तो राजधानीत हिंडत होता आणि त्याने बरीच माहिती गोळा केली. त्या आजमाठी कितीतरी तरुण उमेदवार आपल्या विद्वत्तेचे प्रदर्शन करायला उत्सुक होते. एखाद्या मंत्रिचा आचल असूनही अनेक विद्यार्थी आज्ञाशीपणामुळे शासन नव्हते.

निम या दिवशी इद्रदत्त सकाळीच राजगुरुला भेटायला गेला. त्यावेळी तिथे अतिशय चांचणीसाठी सेनाध्यक्षाचा मुलगा दुर्जन व कोषाधिकाऱ्याचा मुलगा विक्रम एवढेच उरले होते. इद्रदत्ताला बघूनच महेंद्रभट्टाने तो मज्जला. त्याची माहिती राजगुरुने विचारली आणि प्रश्न केला की दोन दिवसांपूर्वी जे तो राजधानीला आला ते राजगुरुकडे यायला इतका उशीर त्याने का केला?

इद्रदत्ताने सप्रमाण खुलासा केला. "भाय क्षमा असो. मी त्वर काही सक्ती मी त्या नद्याची इच्छा मनात बाळगली आहे. ते पद फार मोठ्या जबाबदारीचे आहे. म्हणून मला त्याबाबतची माहिती गोळा करायची होती. आपल्या या तत्त्वात एकूण नऊ शाखा आहेत. राज्यातल्या सर्व शाळा व गुरुकुलांनी एकूण सहा शाखा शिष्यापेक्षा जास्त असणार नाही. आपल्या राज्यातले विद्यार्थी आणि शाळा या दोन्हीच्या भाकड्याचा मंडळ जपत राही, गुरुंच्या मर्जीनुसार शिक्षा दिल जात

आहे. आता गाही तरी अशी धारणा आहे की विद्यार्थ्यांच्या कुवतीनुसार व गुणवत्तेनुसार सर्वाना सारखी संधी मिळाली पाहिजे, आणि अशा शिक्षाधिक संस्थांची आवश्यकता आहे." इद्रदत्ताने आपले मत मागितले.

विद्याधिकाऱ्याच्या पदाची जबाबदारी व महत्त्व इद्रदत्ताना नीट समजत आहे व मज्ज महेंद्रभट्टाला वाटते.

हो जगा तुला मिळेलच बरा तुझा समज कसा द्यायला? महेंद्रभट्टाने प्रश्न केला.

मी जे काम लक्षांत घेतो ते पूर्ण करायलाच आटोथाट प्रयत्न करतो, तो माझ स्वभाव आहे. त्यापेक्षाच तर अशा बरे काही तर शिष्य शून्यच होईल."

इद्रदत्ताने अन्तमविश्वासाने मागितले. याचे

हे उत्तर ऐकून महेंद्रभट्टाने दुर्जन व विक्रमला तिथे बोलावले, आणि त्या तिघांना विचारले, "सर्वात जास्त वेगाने धावते ते म्हा त्यानंतर दुसऱ्या स्थानावर कोण आहे?"

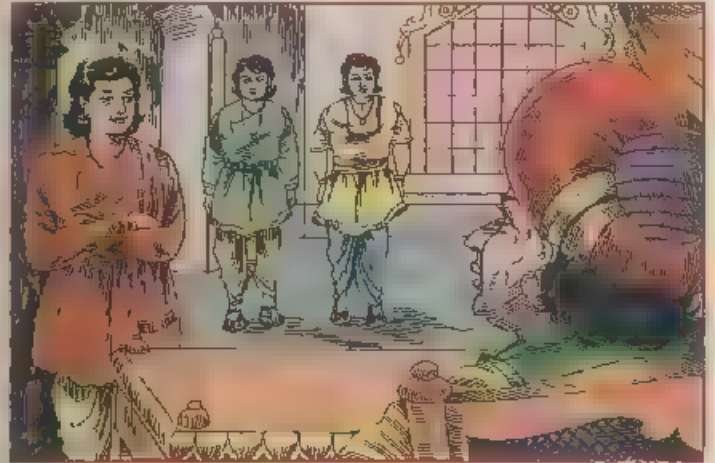
"बापु" दुर्जनने मागितले.

"नाही, अशी! विक्रम म्हणाला.

"मला वाटते बातमी हे आपल्या प्रश्नाचे उत्तर आहे. बरा आणि आजीपेक्षाही जास्त वेगाने बातमी फैलावते. माझे गाव राज्याच्या दूरच्या कोपऱ्यांत आहे, पण पा निवडीमन्दीची बातमी तिथेही पोचली म्हणजे वार्ता वेगवान असते हे सिद्ध होत नाही कां?" इद्रदत्ताने म्हटले.

"आणखी एक प्रश्न" मगनाला का? न्याळतं?" महेंद्रभट्टाने विचारले.

अशी दुर्जनने लगेच उत्तर दिले.

हो हो, भरी केवल मानवानाच नव्हे, तर काहीही कुणालाही जाळून टाकू शकतो' विश्र्वाम ठामपणे रागितले

आय अशीपेक्षाही जास्त धीडातुयक आहे छोटा अरुण 'केव' कलक' त्यामुळे भाणसाच्या स्वभावाने बदल होऊ शकतो' खोटेवा' आरोपाने माझा आत्म्याआत जळत आहे' इद्रदत्ताने समीतले

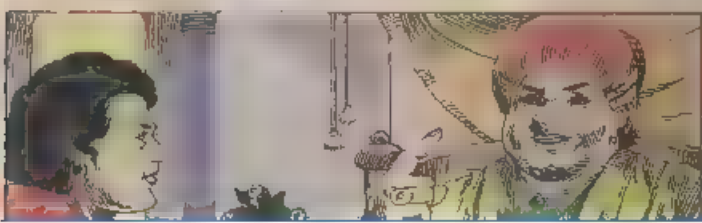
राजकन्या प्रश्न मृत्यूना लापत्याजिबल आणणारा कोण?

अनारोग्य' दुर्भाग्ये उत्तर विक्रम म्हणाला निवृत्ती

'आय अनारोग्य आणि चिंता मृत्यूला ओढल्याजिबल आणताना पण त्या दान्डीच मूळ कारण आहे' कोणा क्रोधामुळे चिळेक आपल्या पारसून घुं गाले

आपल्या प्रमानने विक्रम अकारण सादत राहिलाने अनेक धक्के सहन करणार आणले शरीर मृत्यु व्यह्वरणे मिळकून करू शकत' इद्रदत्ताने म्हटले

'ययचे हे नंतर एकून महेंद्रपुत्राच्या चहण्यावर

मुहाराश दिगू भागने त्याने विचारले 'इद्रदत्त तुझी नगर दोग्याची पद्धत मला आवडली' जर तुला हे 'वंद्याधिकारीचे पद जर मिळाले तर ते करे लाभालागील'"

माठयात्रे मन रवींकार करीन आपल्या देशात कितीतरी तरुणांतली ओगडण्या बुद्धिमत्तेच गुणांथे प्रदर्शन करण्यासाठी उन्हाळी आहेत अशा गुणवत्ताना जर नवी दिली तर त्याच्यापैकी धन्येकजाग येते न पक मर्या शब्द शकत नाही न मिळाल्यामुळे 'मेराश झालेल्याना प्रोत्साहन मिळेल आणि त्यांना विश्वादाच श्रंता येईल' माझ्या ज्ञानाला आपल्या अनुभवानी जोड देऊन काचनपुरातल्या प्रत्येक नरुणातर्फेला शिक्षणाची संस्था मिळेल यासाठी सर्वतंपरी प्रयत्न मी करीन' इद्रदत्ताने आचंगाने म्हटले

त्यानंतर ओठवळ्याच इद्रदत्ताची विश्वांधे कात्याच्या पदावर तंमणूक झाली महेंद्रपुत्राचा विश्वास आन ठावी नव्हता इद्रदत्ताने अतिशय प्रनिभावने अधिकारी म्हातून गव मिळवने आणि चद्रमने राजाच्या राज्यतत्या विचाध्यासाठी तो कल्पवृक्ष बनवा

इतर देशातल्या दत्तकथा (चीन)

राजकन्या व सेनाधिकारी

ब्रिजिंग वी राजधानी आपलेला भागचा चीन देश ही पक्ष पाडली 'मेव्हा अग्निन्यान तज्जुन' हा प्रचल भूभाग नहानलहान राज्यानी व्यापलेला होता त्यापैकी एक राज्य होते च्यू

सुमारे २६०० वर्षांपूर्वी च्यू या राज्यावर झुआंग राजा पंच करीत होता त्या काळात ही राज्य वेढी आपापमाना रडत असत अशाच एका नदरित झुआंग राजाची जीत झाली होती आपला विजय साजरा करण्यासाठी व आपल्या सेनाधि कार्याचा सन्मान करण्यासाठी म्हणून राजाने एक मोठा मेजवानी दिली कारण त्याच्या शौर्यामुळे तर त्याचे राज्य विजयी झाले होते

राजवाड्याच्या प्रांगणाने झालेला महोदय वाळलेला होता आणि तिथे हा समारंभ होती वादक

सुमधुर संगीत वाजवून होते आणि त्याच्या सभोवरा कार्ये इतके नीच्या भ्रमकावर रूपा करीत होत्या आपल्यातला स्वादिष्ट पदार्थ व पेये दिली ज्ञान होती आणि सारे वातावरण आनंदाने भाजले होते राजाने 'इव्हा राजकन्या' श्रुता निमंत्रिताच्या मध्ये जाऊन यांच्यावर गुलाबपाणी शिंपडण्यास सांगितले, तेव्हा त्या सभेचा आनंद द्विगुणित झाला राजकन्या झु वी त्याकाळच्या सर्व तरुण मुलींमध्ये सर्वात सुगमणी ज्ञान होती तेचया या कृतीमुळे सवे पाहुण्यांना असलेला चानला सन्मान झाल्यासारखे वाटले

अचानक सोसाठ्याचा वारा सुटला आणि सगळ्या मेळाव्याची विझून गेल्या मन्वान अकारण झाला आणले छत पेलणी लाकडी खांब्यानीन हल्लारना लागले कमीन व नृत्य धावले पण कुठही गोथळ किंवा दोशरनपण नव्हता नीकरमंडळी पुन्हा मेणवत्य पेटवंपर्यंत पाहुणे निमृटपणे वाबलेले होते

राजकन्या झु मच कुठे देत आपल्या पंत्याच्या भासनाकडे धावली आणि तिने राजाच्या कानान काही तरी सांगितले बस काहीतरी भयकर घडलेय हो अंधार झाल्याबरोबर एका अधिकाऱ्याने माझा हात घेतला मला शब्द ओढले मी त्याच्या हानमून माझा हात सोडवून घेनवा आणि तेव्हा त्याच्या कोटावरची पीतही खेचून ओढली ज्ञान पुन्हा मेणवत्य लावायची भासा सुटली झा म्हणजे गुन्ह्यावर काण आहे ते मिडिशन समजले

तान्मय कर्तुं कलत्रं जानामाणां द्वेभ्यः
 स्थितीतं भूतं होज्जं जमिनीभर आदळला तेंव्हा
 त्याला तें वक्रपुरुष अंतरत्याचे व प्राणपुनः
 झाल्याचे आढळले परशुराम हाच विष्णू आहे हे
 ओळखून त्याने त्याला मनोमत्त्या मनात नमस्कार
 केला त्याने आपला देह सोडला आणि तो
 सुदर्शन चक्रात विलीन झाला

परशुराम घरी परतला दहीच सुखरूप
असल्याचे पाहून त्याने जे केले ते वडिलांना
निवेदन केले

जमदग्नी ऋषी म्हणाले - "बाबा रे! तू जे करसस ते सर्व स्वतःच ऋषी व मुक्तांना गम्य नही. बाबा पंडित शास्त्र गणनास कर."

‘बाबा राजा अधर्म करुं लागला की त्याला
 योग्य शिक्षा देण्याचा अधिकार सर्वाना पोचतो.
 तरी तुमची आज्ञा आहे म्हणून मी तिचे पालन
 करतो त्याचे प्रायःश्चित्त म्हणून वाही ” आणि

ऑगस्ट २००४

ती जगात जेव्हा तपस्व्यांचे श्रम संपेता
कार्त्तिकेच्या एक हळार मृत्युचें सर्व होय
ज्याच्यात एकच कलन नवदशीच्या आश्विन
चलून आले त्याचेंही जादवीकडे गणेशाचें लक्षण
तपस्व्यांचे मग ही गणेशदेवीने "नमो नमो"
अशी एकदं श्रवण हाचें मारली

हैहयवर्षायाः। 'ममद्वि' जपितं मन्त्रं
उच्चैः शक्तिं प्रकृतं प्रकृतं प्रकृतं प्रकृतं
आचार्यं केषां च आचार्यं प्रकृतं प्रकृतं
द्वितीयं प्रकृतं प्रकृतं प्रकृतं प्रकृतं
अथ प्रकृतं प्रकृतं प्रकृतं प्रकृतं
प्रकृतं प्रकृतं

जगन्नाथ प्रहस्राम स्वपञ्चर्या वरीन होला
- गच्छे ध्यान भाग्यवाने त्यच्छा मुनिवर्ग गच्छी
शुद्ध धर्मकरी र केशव चरण भक्तिकरी त्यक्ष
मनासा फल वादित बाटो - रकार म राखिमा
अलख

आश्रमाला आप जागची आहे अहिंसादीन त्या
अशील भ्रम ज्ञाने आहेन आश्रमाला ज्ञान
अशील त्याच्या मर्त्यत्वाचा धाकून आश्रम
हैहयदय याच संनिक वहात कांती अश्विन
त्याचा दगते

परशुरामाला शक्राचार्य कृष्णप्रसादान् उग्र
मिलाला होता, त्या शक्राचार्यच्या मरणा वन आण
पायू उचलून वन आणिल्या तेरावाला वन उभे
राहेला हाच युधिष्ठिरासुन कापलात त्याप्रमाणे अं
सक व दित्त त्याचि पत्नी व ह्ये फोड

राज्यागर्भे पल्लवंतं नगद्वीपं सोऽयं उच्यते
न्यूनं कालीना रात्रिं च ततो घण्टाला यथा
मादयो दीप्यमाने एकं निम्नगद्गी यंत न द्वी इतः

प्रत्येका या छात्रांना परीक्षा आहे. हस्तियेच्या कक्षांनी
ही तुला तपेण करता येई. याच्या कक्षात तुझे डोळे
बुडबुड करीत असतील. कात उरले असतील.
पण तुला या काळीज मधल्या काळीज बरोबर, या
पारणे अर्थाने व ही कक्षा काहीही वृद्धांगी हस्तिये
महापुरुषांना जो कोणीत आनंदित त्याचा ही छिन्न छिन्न
काही. असे एकत्रित असलेले महामुनी हे छात्रांना
वैली संपे दुसऱ्या दुसऱ्याच्या त्याची प्रत्येक
प्रतिष्ठा ऐकून बरोबरच असे मुनींनी येऊन त्यांना
शास्त्राच्या अर्थाने काही

भूयसहर्षं प्लुण्णलं 'वाना रे। त्वा दृष्ट्वा
ने देवच योग्य त्री शिक्षा। कर्मिल सधु व
सन्ननाचं क्षण कर्मिल तू शांत हो।'

परशुराम महाराज ते देव आकाशातून
खातो पहाऊ नवी मनुष्यरूपे जन्म घेऊन
मनुष्य नच व्हाईल तसच मी आहे तुम्ही मी इया
आजिजीवी समजचे शांतवचो लागू नव शांत
आपणाचा ध्यान करू नरो!" अस म्हणत तो
बसू लागला हेमलयाचा पांचता आणि शकते
सगळे करून देता तोपचर्या करू लागला

शकर प्रलेखन में अतः प्रगत ज्ञास्ते व परशुराम।
 शान करु लागता परशुराम म्हाणता। शकाच्यः
 अ ईश्वर व व मुर्तिमुद्र ध धन नारी न ही कं
 गुता मी हे सर्व खाणपता हव का? माझ पतिव्र
 पूर्ण ध्वनी गारासी मना भावप्रका ती पार्सी दे।

शक्राने त्याला भजेक असें दितीं ॥ एक
विशेष अस्त्र देत आनदाने आजीर्णद देत ॥ क
मृगाला हे भारवि अस्त्र म्हणून त्याजायचल
राहीत तू मकारण जन्म घेतलेला अयातपुरुष
अहम्

चांदीबा

पशुपति सर्व अर्चयेत् शत्रुघ्नं गणेशं सर्वविघ्ननाशकं
अप्यपराधमुक्ते विघ्नैर्विना प्रजा त्याज्या आधारात्
दुर्गज्योतिषेति तं कतिपयाभ्युपगम्यते
हेतुवशेन राजधानी लोड्डन पठन गैले
पशुपति राजधानीधर भक्तिपराय सोड्डने
जगन्नाथराया क्राधाप्रीत मार्गधमनी राजधानी
एकवीर्य दिव्यस जठरा हिंसाव्य नावशेष इत्यादि
कार्तिकियाचे एक हजार मृतमे आणि हेय
वर्षाय भावय, दशम परमलेने क्षत्रिय राज, या
सर्वांनी मिळून १०५५५ शी युद्ध करायचे ठरविले
पशुपती मुळीची उडविणत या तहने परपुरामाने
सर्वाना मार करून त्याच्या म्हाची तीन तळने
करून जामदग्नीने हाके त्यात बुडविले आणि
पित्याचे तर्पण केले यानत त्याने अश्वीची
पजा केली

शामंतपंचक या नावें प्रसिद्ध झालेली ती
रत्नांणी कडे ज्या प्रदेशात होती ती प्रदेश

नतल्या कालान कुरुक्षेत्र या नांव पसिद्ध झाला. त्यानंतर ब्रह्माचे दशवी त्या प्रदेशात नरसंहार झाला. क्रि.श. ११८० मधील दशवी महाम्भूतनाच मुद्ध पळवून ते पुढे प्रसिद्ध झाले.

परशुरामाने ग्रह केला आणि पश्चिम होऊन उडिला. त्यांनी तरकिया कोठ्या गतर तो क्षत्रिय को संदीर कोठ्याले जेव्हा व त्यान शत्रियांना शांधून हुडकून काढून आपल्या कुंहाडीला त्याचा बळी देला. क्षत्रिय मालानी पारशुरामा कुंहाच्ये म अकुल होत वारा वांचविय्यासाठी त्यांना ब्राह्मण कुटुंबियांकडे नेऊन लपविले. त्यांनी ब्राह्मण स्त्रियांसारखा पोशाख केला आणि आपल्या मुलाना वांचविले.

अशा तऱ्हेने परशुरामाने सर्व पृथ्वी चकूत काढली आणि त्याला क्षत्रिय म्हणविणारे कोणी

देऊन नाहीत. हादृष्टीत त्याचा संहार झाला. त्याच्या त्याच्या चान हाच्या आणि त्याचा प्रतिज्ञा पूर्ण झाला. क्षत्रियांचा संहार झाल्यानंतर त्याने काहीच केलेही सर्व भूमी कश्यप मुनींना देऊन केले. आणि दक्षिणेकडील मनुष्यांच्या मरेद पर्वतार तरकिया करायान तो गेला झाला.

ब्राह्मणांच्या ज्ञान मूनींच्या आश्रमान काढून मोठे ज्ञानत्या सचे क्षत्रिय कुमारांना सर्वाना कश्यप मुनींना परशुरामान देऊन केलेही. जमीन व राज्ये चकूत मिती कुल सच्ये मिती मसी आणि राजवंश असित्वात आले.

कश्यप राजवंशापैकी इक्ष्वाकु राजवंशात रघु नांवाचा राजा होऊन गेला. त्याने फार मोठी कीर्ती मरादान केली आणि रघुवंशाचा संस्थापक झाला.

घुड्यांवर बसून दशरथ महामांश गेला. मुलाने युवराज मर्याद अवतार धारण केला. हाच गंगाराम. हे क्षत्रिय आदर्श मानून म्हणून आचरणात दर्शवून विष्णूने राक्षसांचा संहार केला. रामायण हे एक आदर्श रामाचे राज्य म्हणून जगाना स्वरूपण झाले. प्रतच्या स्त्रियांसाठी कां त हे त्याचक व लोकां तरी मोलरेशाचं रामाचे राज्य म्हणून जग.

दशावताराने सत्याचे अवतार ह्या रापाकार हे तत्त्वमि, क्षर्षीनी चत या रामायणाने निरूपित केले हे कव्ये फार प्रसिद्ध झाले. "असे सांगून सून महर्षींनी रामकथा सांगायला सुरुवात केली.

हरण्यकश्यप व क्षत्रिय पृथ्वीच्या हानी मरण पावले. त्यानंतर त्यांनी दुसरा जन्म घेतला. युवत्या जगता रघुना कुलाना रावण व कुंभकर्ण म्हणून जन्माला आले.

रावणसमूह मांडा तरकिया करून ब्रह्मदेवा क्रुद्ध देव, जस पृथ्वी याच्यापैकी कोणाच्याही हातून मरण घेणान नाही असा वर प्राप्त केला.

मानव मात्र माला काही कर शकणान होत. व भूमती रघुने तर मजितना त्याच कर मालताना याने मानवाच उदरेख यक्षचक्राद्धून चकूत घेतला नाही.

कुंभकर्ण ह्या पर्वतासारखा अवाढव्य परीर समयेन होना त्यान राक्षस्य करून सहा महिने लोप आणि सहा महिने जागस्थ असे वर मागून घेतले व जन्मना ठार करून तो त्यांना खाऊ लागला.

रावणाने कुंभकर्ण पुष्पक विमान अपहरण

करण घेतले आणि त्याला ललितून पळवून लावले. त्याने लंकेवर बळबरीने अधिकार केला आणि लंकेचर हे नाव धारण करून दिलेच बिकले.

रावणाला दहा नोंडे होती. म्हणून त्याला दशमुख हे नाव मिळाले. त्याने कैलासात जाऊन नंदीला चिडविले की नंदीचं लोंड हे माकडासारखे आहे आणि म्हणून त्याला नंदीचा शाप मिळाला की माकडेंच तुझ्या लंकापुरीला जिकतील.

आपल्या वीस हातांनी आपले भुजबल बाखविय्यासाठी रावणाने कैलास पर्वतात उचलले तेव्हा शंकराने आपल्या पायाच्या चोटाने दाबल्यावरून रावण छाना जखमा गेला. तेव्हा रावण मोठ्याने ओरडू लागला, म्हणून स्वयंरुपारा तो रावण हे नांव त्याला मिळाले, त्यापूर्वी त्याला दशकठ हे नाव होते.

रावणाने आपले एकेक शंके कापून शंकराला अर्पण केले आणि प्रत्येक वेळी स्तोत्रगान करून

शंकराचा अनुग्रह प्राप्त केला. रावण हा जितका मोठा शिवभक्त होता तितकाच मोठा अहंकारीही होता. तितका मोठा पराक्रमी, तितकाच दुर्बलही होता.

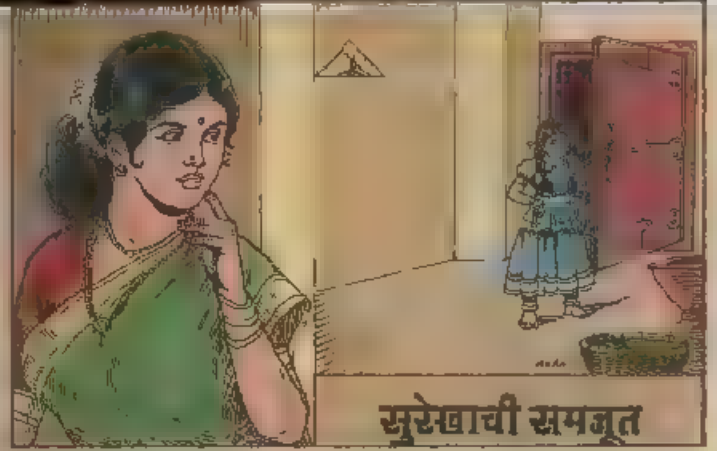
परस्त्रीला अपहरण करून आणणे म्हणजे फार मोठे आणि असामान्य शौर्य असे मानून व्हियांचे अपहरण करणे, ह्यात भूषण मातण्याची त्याने एक परंपराच चालू केली. जी स्त्री अनुकूल नसेल तिच्यावर बलात्कार केला तर त्याच्या वहा डोक्याची हजार शकले होऊन पडतील, असा त्याला शपथही होता. रावणाची बायको मंदोदरी ही भय राक्षसाची मुलगी पतीच्या हितगळ्या गोष्टी ती त्याला सांगे, त्याचा सावत्र धडक विभीषण चांगल्यास्वभावचा होता तो रावणाला नेहमी चांगल्या गोष्टी सांगे पण कोणी हिताची गोष्ट सांगितली तरी रावण ऐकत नसे.

विंध्य पर्वताच्या दक्षिणकडील भूभाग, नमूद्र व नेट हे रावणाचे साम्राज्य म्हणून, लंकेचे महा साम्राज्य म्हणून, राक्षसांची कायम वस्ती तेथे असे ते नरभक्षक होते आर्यावर्तात कोठे यज्ञ

होत, तिथे राऊन रात विठने जाणून काही भुक्ती करून घ्यायची असा त्यांचा प्रसंग. आध्यात्मिकांच्या अशाच रावणाकडे करीत. कृष्णकालाचा एक राजर्षी संसार पाह करित रावता त्याला वंशवर्ती नावाची मुलगी होती. तिन विद्यालाच अभिल एनी रावून ती नरपंचर्चा करू लागली तिचा पाहून रावणाचे ती राक्षसपक्षा मोला असल्याचे समजून त्याच्याकडे विवाह करून घ्यायला सांगितले. रावण उत्तमून तो घेऊन गेला.

वंशवर्ती ह्यापसून पुढे त्याच्या लज्जत भावावर स्वरंगवन्मल या शापाचा मीत्याचा वकरी पुरावा लक्ष्मण ही रावण याचा पतिव्रती पुरुष रावणाच्याला कारण ताने विंध्यचा नाही वरत करील. अस म्हणत तिन यानाई प्रज्वालन करत रावण ला जाऊन घेतले.

राक्षसाचे निर्मुलन करून लोकांच्याच्या काळ्याचे व्रत घेऊन विष्णूने भयानार धावण करणाऱ्याकडे वळवली. विंध्यमानव रावण वंशवर्ती असा आले.

सुरेखाची समजूत

सुरेखा आपल्या आईवडिलांची एकुलती एक मुलगी होती. बाय वड्यांच्या हातांनी ती फारच घुणघुणीत होती. पहिल तेव्हा ती गडबड करित असायची आणि घरात डकडून निकट नि निकडून डकड अशी हिडताना दिसायची. एकदा रात्रीच्या वेळेला आईने सुरेखाला म्हणत बाळ सुरेखा, मागल्या दारी जाऊन माहेचा धाडू घेऊन ये यर!

‘मागच्या अगणात अघार आहं आई तिथे मला काहीच दिसणार नाही मी नाही जाणार तिथे’ सुरेखाने उत्तर दिले.

‘‘त्याच’ आईने हसून म्हणत ‘बाळ, संघाराला काही राबनायच समत तिथे तर वधनेश्वरा गहाला मग तुवा कलली आली आहे भीती? विघ्नेश्वर तर नेहमी सर्वांच्याबरोबर असतो तो आपल रक्षण करत हा’

आईकड टक लावून नसत सुरेखाने विचारले, आई, खरंच का विघ्नेश्वर तिथे राहता? तू खरंच सांगते अतिथ का?’’ मिष्ट्या आवाजान पुढेच आश्चर्य भरलेले होते.

हो भयानच तिथे राहता तिथेच नाही तर को विकलेनिकडे थापतो जेव्हा आणून त्याची प्रार्थना करतो तेव्हा आपल्याला तो जख पडेन तेव्हा मदत करताच. ‘आईने मूलीस धोर दस सांगितले.

सुरेखाने थोडा वेळ विचार केला आणि ती तडक मागील दाराच्याजवळ गेली तिने दार उघडून आपला हात बाहेर पसरला आणि तिन मोठ्या आवाजान हांक मारली. अरे विघ्नेश्वर तू खगेखाच तिथे असतास, तर तिथे पडलेला शाळू माझ्या हातात जप दे रे!’’

- सुमंगी

हिरा परत मिळाला !

एका नगरात एक हिऱ्यांचा व्यापारी राहत होता. तो जबाबदार होता. आपल्या नगरातल्या रहिवाशांना तो कधी फसवत नसे. पण बूदूरच्या देशातून तिथे येणाऱ्या प्रवाशांना फसवण्यात तो कधी मगरे सरला नाही.

एके दिवशी एक म्हातारा इसम त्याच्या दुकानात आला. व्यापाऱ्याने नेहमीप्रमाणे एक खोटे हसून केले आणि त्याचे स्वागत केले.

"माझ्या नातीच्या विवाह लोणार आहे. ती माझी फार खडकी आहे. तिला या प्रसंगी एक हिरा द्यावा असं माझ्या मनात आहे. पण आता माझ्याजवळ फक्त चांदीची पांचशेच नणी आहेत. तेवढ्या किंमतीत एखादा हिरा मिळेल का? माझ जहाज तामाभरात निघेल. तुझ्या दुकानात जाऊन चौकशी करण्याइतका मला वेळ नाही." तो म्हातारा म्हणाला.

"पांचशे चांदीच्या नाण्यांत तुम्हाला कुठेही हिरा मिळणार नाही. पण तुमचं तुमच्या नातीपरचे

प्रेम पाहून मला फारच कौतुक वाटते. म्हणून तेवढ्याच नाण्यांच्या बदल्यांत मी तुम्हाला एक चांगला हिरा देईन." व्यापाऱ्याने सांगितले. पण त्याने म्हाताऱ्याला जो खडा दिला, तो हिरा नसून चमकणारा कांचेचा तुकडा होता.

त्या चिचाऱ्या म्हाताऱ्या प्रवाशाला आपण फसवले गेलो आहोत हे काही कळवं नाही. तो खूप हेंगल आपल्या जहाजाकडे परतला.

गांव घरीनंतर एक तरुण प्रवासी येऊन त्या व्यापाऱ्याला भेटला. "हे बंधू भाऊसाहेब, आमचे पूर्वीज आमच्या शहरातले एक मोठे खानदानी कुटुंब होते. माझे आजोबादेखील एक श्रीमंत सरदार होते. पण काळ बदलला, आणि आमची सारी संपत्ती खजारा झाली. साऱ्या किंमती वस्तू विकाल्या लागल्या. आजपर्यंत मी एक वस्तू मात्र जपून ठेवलीय, कारण माझ्या आजोबा हा आवडता हिरा आहे. आता मला हा विकायची पाळी दुर्दैवाने आली आहे. तुम्ही हा विकत घ्यात? मी हा स्वस्तात देईन." अनोळखी तरुणाने सांगितले.

त्या हिऱ्यांच्या व्यापाऱ्याचे डोळे एकदम चमकले. त्याला अनुभवातून काळजक होतं की खानदानी श्रीमंत लोकांचे चिंजीव तांब्याच्या किंमतीत मोने विडून टाकतात. "हिरा दाखवा तरी आधी." त्याने विचारलं.

त्या तरुणाने आपल्या डोक्यातून

माझ्या काळजीतून एक उपडन त्यांत एक तडाग वस्तू चमकत होती.

व्यापाऱ्याने उत्सुकतेने ती वस्तू उचलली. पण एका क्षणानच त्याला कळले की तो फक्त एक कांचेचा तुकडा आहे.

"अरे तरुण मित्रा! तुम्हा गैरमज आहे. हा हिरा नाही, फक्त कांचेचा तुकडा आहे. व्यापाऱ्याने म्हटलं.

"तुम्ही माझी चेष्टा करीत आहात. ही एक अगमोठ खानदानी चीज आहे. जर तुम्हाला याची किंमत सांगता येत नसेल तर आणखी कुशीतरी मकी याचे मूल्य ओळखेल." तरुणाने जोर देऊन सांगितले.

"सत्य आहे, पण हा दुरमीकडे कां ब्रेऊन जात नाहीस तू?" व्यापाऱ्याने सड्डा दिला.

"माचा अर्थ इतकाच की तुम्ही झाला हिरा सरखत नाही. मी हा हिरा घेऊन दुसऱ्या चांगल्या जवाहिराकडे जाऊ राफतो आणि हा चांगल्या किंमतीला निवृत्त करतो. पण तेव्हा काही तुमच्या कानावर येणार नाही की हा एक महाग हिरा आहे. मी हा तुमच्याजवळच ठेवून देतो. तुम्ही हा मुळीच विकत घेऊ नका. फक्त आपल्या दुकानात ठेवून घ्या. हा विकला गेला तरच मला त्याची किंमत द्या." तरुणाने पर्याय सुचवला.

व्यापाऱ्याचा वेळ निष्कारण फुकट चालला होता. ही व्याव टाळावी म्हणून त्याने त्या तरुणाची अट मानली व विचारलं, "हा मी केवढ्याला विडई?"

"एक हजार चांदीची नाणी!" त्या तरुणाने उत्तर दिले.

"पांशतहा महिन्यांनंतर येऊन हा हिरा विकला गेल्या की नाही ते पाहीन." असेही त्याने जाणवापूरी सांगितले.

तो गेल्यावर व्यापाऱ्याने मुटूक्या विश्वास टाकला आणि ती कांचेचा तुकडा कांचेच्या कागदात भेजे-किराणे ठेवून दिला.

पांच महिने उलटत गेले. एक दिवस सधन प्रवाशांतला वाटेत असा एक भारदस्त गृहस्थ त्या व्यापाऱ्याच्या दुकानावर आला.

"माझी चुलत वहीण श्रीमार्गची राजकुमारी आहे. तिच्या लग्नमाळी मी काही खास हिऱ्यांच्या शोधात आहे." त्याने सांगितलं.

व्यापाऱ्याने त्याला जापले सर्वोत्तम हिरे दाखवले. पण त्या गृहस्थाला ते काही पसंत पडले नाहीत. अखेरीस त्याने पापूची खरीदले होते.

अचानक त्याची नजर त्या कांचेच्या तुकड्यावर पडली. त्याचा चेहरा चमकून उठला. "ती अशा प्रकारच्या अनोख्या हिऱ्यांच्यासाठी तर असले आहेत दाखवा पाहू तो खडा. निदान एक तरी मिळाला! तुम्ही हा मजा अगोदर कां नाही दाखवतात?" नाराजीचे खोटे वाटक करीत त्या गृहस्थाने विचारलं.

"ता भी तुमच्या एका गिन्तार्काला रायचे कसूल केले आहे." व्यापाऱ्यानेही खोटी फुगारकी मारली. त्याला आश्चर्य वाटले. त्या मानदार सच्चनाता हिऱ्यांतले काहीच कळत नसावे किंवा स्वतःला का खास जातीच्या हिऱ्याची माहिती नसावी असे त्याला वाटले.

"तुम्ही दुसऱ्या ग्राहकाला केवढाचाला घायचे कसूल केले आहेत?" त्या समगुहस्थाने विचारले. व्यापाऱ्याने संधीचा फायदा घ्यायचे ठरवले. "दोन हजार चांदीची नाणी." त्याने सांगितले. "फारच छान! मी तुम्हाला तीन हजार नाणी देईन!" तो गृहस्थ म्हणाला. "मा ठीक आहे. घेऊन टाका!" लबाड व्यापारी खुशीत म्हणाला.

"आता नाही, मी शंभर नाणी देऊन हा खडा माझ्यासाठी राखून ठेवतो. सगळी रोख एकम घेऊन मी आठवड्यानेतर येतो. जर मी आलोच नाही, तर ही शंभर नाणी तुम्ही ठेवा, आणि तो खडा तुमच्या गिन्तार्काला मिळून टाका, काय?"

गृहस्थाने सांगितले. व्यापाऱ्याला फारच आनंद

झाला. त्या तरुणाला हजार नाणी वेऊनदेखील त्याच्याजवळ भरपूर नाणी शिल्लक राहिली असती किती फायदेशीर हा सौदा होता. व्यापाऱ्याने मोठ्या प्रेमळपणे थाला संमती दिली.

दुसऱ्याच दिवशी तो तरुण मुलगा तिथे पोचला. "अजून जर माझ हिऱा विकला गेला नसेल तर कुणा करून मला तो परत द्या. मला कळतंय की श्रीमार्गच्या महाराजांचा पुतण्या इथे आला आहे. त्यांना खास प्रकारचे हिरे घ्यायचे आहेत जसे सजजतंय, त्यांना मी हा हिऱा हजार गाण्यांना विकू शकेन." तो तरुण म्हणाला.

"ही घ्या तुमची हजार नाणी!" व्यापाऱ्याने त्या तरुणाला हजार नाणी दिली व हिऱा देऊन घेतला.

तो तरुण नाणी घेऊन निघून गेला. राजाच्या पुतण्या हिऱा घ्यायला केव्हा येतोय त्याची वाटवघट व्यापारी वसला होता.

एक आठवडा झाला, दोन आठवडे गेले, एक महिना उलटून गेला.

पण राजाचा पुतण्या काही उगवला नाही. पण त्या व्यापाऱ्याला मात्र कुणा प्रवाशामार्फत एक पत्र मिळाले.

"जो हिऱा मी तुम्हाला दिला होता, तोच हिऱा माझ्या आजोबांनी पांच वर्षांपूर्वी तुमच्याकडून खरेदी केला होता. आता ते हयात नाहीत. पण हा हिऱा तुम्हाला विकून मात्र माझा फायदा झाला आहे. तुम्हालाही तुमची ही किंमती वस्तू परत मिळाली, म्हणून फार आनंद झाला असेलच."

व्यापाऱ्याने कपाळावर हात मारला आणि अतिशय संतापाने त्याला रडू कोसळले.

चांदोबा

लोभ हा वाईटच असतो

फार वर्षांपूर्वीची गोष्ट आहे. एका गांवात गंगादास नांवाचा एक पैशे राहात होता. तो उत्तम पैशे होता, रोग बरा करीत होता, पण फार लोभी होता. तरीच रोम्यांविषयी त्याच्या मनांत मुळीच श्यामाया नसे. त्याच्याकडे जो औषधासाठी येई, त्याच्याकडून भरपूर पैसे तो उकळत होता.

म्हणून सामान्य लोक त्याच्याकडे रोग चिकित्सा करायला जायला घाबरत असत. पण आसपासच्या वीसपंचवीस कोसांमधे दुसरा एकही पैशे नव्हता. म्हणून लोकांचाही नाईजाज होत होता.

लोकांना तुजानून संपती सांठवली तरी गंगादासची हाव कमी झाली नाही. उलट तो जास्तीच लोभी झाला.

त्याच गांवात रामनाथ हा एक सधन गृहस्थ होता. तो फार दयाळू होता. इतरांना सडक हाताने तो प्रदत्त करित असे तो त्याला फार मान देत असत. गंगादासला त्याचे वैषम्य वाटत असे.

रामनाथच्या उदारपणामुळे गंगादासची प्रतिष्ठा कांही वाढत नव्हती. रामनाथची फजिती करण्याचे गंगादासने खूप प्रयत्न केले, पण त्यांत त्याला यश आले नाही.

एकदा मात्र गंगादासला अचानक सुसंधी मिळाली. रामनाथचा एकुलता एक मुलगा आजारी झाला. त्याची प्रकृति फारच बिघडली. नाईलाजाने रामनाथने गंगादासला मुलाला औषधोपचार करण्यासाठी बोलावणे पाठवले.

गंगादासने मुलाला तपासले. एक खोल श्वास घेत तो म्हणाला, "हे पहा, हा फार घातक रोग आहे. आणि यावर एक कष्टमय आणि फारच खर्चिक असा उपाय आहे."

रामनाथने गंगादासचा हात पकडून म्हटले, "गंगादासजी, तुम्हाला माहीत आहे की हा माझा एकटाच मुलगा आहे. पाहिले तेवढे कष्ट होवोत, तुम्ही छाला वाचवलाच पाहिजे जो कांही खर्च होईल, तिथे मी हस्त आंबड्या घेणार नाही."

- २५ वर्षांपूर्वी चांदोबात प्रसिद्ध झालेली गोष्ट -

गंगादासने खोरी राहानुभूती दाखवीन म्हणले, "रामनाथजी, मला आपला स्वभाव ठाऊक आहे कीं मी अगदी मेहनतीने त्याचे औषध तयार करीन. त्याच्या उपचारासाठी एकरी अकरा वर्षे जुने झातेले महातृप हवे आहे आणि स्वर्णभस्म तयार करायला हवे. त्याच्यासाठी एक मणभर सोने मला लागेल."

नैबाच्या तोंडून हे शब्द ऐकते आणि रामनाथचे काळीज भीतीने कांपायला लागले. गंगादासचा दुष्ट कावा त्याच्या तक्षांत आला. तरीही रामनाथने नम्रपणे म्हणले, "महाशाय, मी माझी सारी मालमत्ता विकली तरीदेखील मणभर सोने मिळणार नाही. आपण कांहीतरी दुसरा मार्ग सुचवावा."

"या आजाराला दुसरा कांहीही इलाज नाही.

जी तुमची इच्छा! तुम्हीच निर्णय करून घ्या. तुम्ही तुमची मालमत्ता जपणार आहात कीं तुमच्या मुलाचा जीव बांखवणार आहात?" गंगादासने स्वहृष्टी सांगितले.

गंगादासच्यापुढे चिन्तना केली तरी कांही उपयोग होणार नाही. हे रामनाथ ओळखून होता. गंगादास पाषाणहत्ती होता. म्हणून देवावर विश्वास ठेवून रामनाथने मणभर सोनेसाठी पाणणी मान्य केली.

उपचार केल्यानंतर रामनाथची सारी संपत्ती गंगादासच्या मालकीची झाली. औषध तयार करायला फार कष्ट पडले, असा आविर्भाव गंगादासने आणला होता. रामनाथचा मुलगा बरा झाला आणि पूर्वोक्त हिंदू फिर लागला.

गंगादासने रामनाथक जो अन्याय केला होता, त्यामुळे रामनाथ आतून संतापाने जळत होता. त्याने मनाशी निश्चय केला की याचा सूड घेऊन रामनाथला चांगला धडा शिकवायचा. नाहीतर अशा तऱ्हेने गंगादास आणखी कित्येक परिवारांना श्रम देत राहील व त्यांची संपत्ती घशांत घातील आपली पत्नी व मुलगा यांना बरोबर घेऊन रामनाथने ते गांव सोडले.

रामनाथ गंगादासवर सूड उगवून संधी मिळाली की त्याचे घरदार तुटून नेणार आहे, अशी गांवात अफवा पसरली. रामनाथच्या एका विश्वासा, शेतकऱ्याने ही बातमी गांवात सांगितली होती.

ते ऐकून गंगादास घाबरला. कारण त्याचे गांव तर लहानसे होते आणि गंगादासला मदत करणारा एकही गांवकरी नव्हता, जवळ जे सोनेनाणें

जमलेले होते, ते शहरांत मेळून तरकारी विनोदीत सुरक्षित ठेवावे असे त्याने ठरवले.

आपले दोन विश्वासू नोकर सोबत घेऊन गंगादासने सगळे सोने व रोकड बरोबर घेतली आणि सगळ्यांच्याबरोबर गंगादास शहराकडे निघाला.

डोंगराच्या थळणावरून जातावा चोरांनी त्याला गदाडा घालला. गंगादास फारच थळबळा. चोरांशी सामना देण्याची त्याची तरबेरी नव्हती. एकूण वीसजण चोर होते. त्यांनी गंगादासला त्या डोंगरातल्या गुहेत नेऊन डांबले. पण त्याच्याजवळच्या रोकड व सोन्याला हात लावला नाही, म्हणून गंगादासला फारच आश्चर्य वाटले त्याने गुहेच्या बाहेर पडून करपाच्या भोराला जवळ बोलावून विचारले, "हे बंधूबाबा,

गाद्याकडे थोडेसे रूपे आहेत. ते घेऊन गाता सोडून दे ना!"

"आमच्या नेत्याची तर्षा आला नाही!" चोराने बेभ्रमिकपणे उत्तर दिले.

"बर, आता हे सांग की मला कांही खायला प्यायला देणार आहात कीं उपाशी मारणार आहात मला?" गंगादासने विचारले.

"ह्यालाही किंमत दिलीत तर जे तुम्ही मागले ते देईन." चोराने उत्तर दिले.

"किती रुपये हवेत?" गंगादासने विचारले.

"जेवणासाठी एक लाख रुपये आणि पाण्यासाठी पन्नास हजार!" चोराने सांगितले.

गंगादास थकलेऊन पहात राहिला. "अरे, जेवणासाठी लाख रुपये? हा तर अन्याय आहे." त्याने दांतओठ खात तगाने म्हाले.

"हा अन्याय आहे की न्याय आहे हे काही मला समजत नाही. त्याची किंमत एवढी आहे, इतक्या आता तुम्हीच ठरवा तुम्हाला काय पाहिजे तो जेवण हसं की रुपये हवेत?" चोरांने अंगदी निर्विकारपणे सांगितचं.

गंगादासने दोन दिवस अन्नपाण्याशिवाय कसेबसे काढते, त्याला वाटसं की रामनाथबरोबर त्याने लबाडी केली होती, त्याची शिक्षा देवाने त्याला या स्वरूपात दिली.

भुकेने तो कळवळला होता. डोक्यांसमोर अंधारी येत होती. त्याने विचार केला की जर तो अन्नपाण्याशिवाय तडफडून मेलो, तरी त्याची सारी धनदौलत चोरांच्या हातांत सांपडली असती; त्यापेक्षा थोडे खाऊन पिऊन प्राण बांचवले तर बरे!

चौराला बोलावून गंगादासने आपली संपत्ती दिली. अशा प्रकारे पैसे देऊन जेवण व पाणी मिळत गेले. पण दोन आठवडे होण्यापूर्वीच गंगादासचे सारे रुपये व सोनेनाणे संपून गेले. आता मात्र घसभर अन्नासाठी आणि औजळभर पाण्यासाठी पुन्हा तडफड होणार होती. या विचाराने त्याला रडू आवरोना.

त्याने चोरांच्या नायकाला बोलावणे घाडले आणि त्याला नमस्कार करून अतिशय वावुरळतीने भोजन मागितलं. "गंगादास, ज्या वेळी तू रामनाथची मातमता गिळंकृत केलीस आणि गांवकऱ्यांचे पैसेही लुबडलेस, तेव्हा त्या सर्वांना अशाच यातना झाल्या होत्या. तुला त्यांची परिस्थिती कळली नव्हती का?" चोरांच्या नायकाने विचारलं.

त्याचा आवाज ओळखून गंगादासने म्हटलं, "रामनाथ, मला समा कर. पैशाच्या लालचीपुळे मी आंधळा झालो होतो. सोभीपणामुळे मी तुम्हाला सर्वांना नुटले. सगळ्या गांवकऱ्यांना सतावले. त्यांच्या असहाय्यतेचा मी फायदा घेतला आणि वैवकीच्या नियमांच्याविरुद्ध मी पैसे घेत सुटलो. आज तू माझ्या डोक्यांत अंजन घातलेस. आता मला जिवाचे मोस काय असते ते समजते आहे." हे शब्द कसेबसे उच्चारून गंगादास दसपद्धसा रडायला लागला.

गंगादासची समजूत घालून, त्याला रामनाथने पुन्हा आपल्या गांफत परत आणले. त्यानंतर मात्र गंगादास एक परोपकारी वैव बनला.

